

MANİSA’NIN DEMİRCİ İLÇESİNDEKİ LAKAPLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME

Sayıp ATLI*

Öz: Doğadaki bütün canlı ve cansız varlıklar hakkında bilgi edinilmesini sağlayan, duygu, düşünce, olay ve durumları ifade etmeye yarayan unsurların en başında isimler gelmektedir. Bir milletin geçmişi, kültür seviyesi ve inanç yapısı gibi hususlarda bilgi vermesi bakımından isimler, ayrı bir öneme sahiptir. İsimlerin bir bölümünü teşkil eden kişi adlarının dışında bireyler hakkında belirli ölçüde bilgi edinilmesini sağlayan unsurlar arasında lakaplar yer almaktadır. Lakap, bir kimseye, bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya ailenin bir özelliğinden kaynaklanan addır. Her yörede, toplumsal yapının özelliklerine göre lakap verme şekilleri farklılık arz etmektedir. Bu çalışma, Manisa’nın Demirci ilçe merkezi ve ilçeye bağlı on iki mahallede lakaplar üzerine yapılan derleme çalışmasında elde edilen veriler neticesinde meydana getirilmiştir. Konuyla ilgili olarak Demirci merkez, Mahmutlar mahallesi, Bayramşah mahallesi, Hırkalı mahallesi, Çataloluk mahallesi, Kuzuköyü mahallesi, Kovancı mahallesi, Kılavuzlar mahallesi, Yeşildere mahallesi, Çanakçı mahallesi, Karnışıklar mahallesi, Minnetler mahallesi ve Akdere mahallesinde toplam 65 kaynak kişiyle görüşülmüştür. Makalenin başında lakap ve lakap verme geleneği hakkında giriş mahiyetinde bilgi verildikten sonra Demirci yöresinden derlenen lakaplar “kişisel/ferdi lakaplar” ve “sülale lakapları” olmak üzere iki ana başlıkta incelenmiştir. Elde edilen malzemeden hareketle bu iki başlık da kendi içinde alt başlıklara ayrılarak örneklerden hareketle bilgi verilmiştir. Çalışmanın sonunda da derleme ve inceleme neticesinde elde edilen verilerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Manisa-Demirci, Kültür, Gelenek, Lakap, Ad/lakap verme geleneği.

A Compilation about Nicknames in Demirci County of Manisa

Abstract: There are names at the top of the elements that help to express feelings, thoughts, events and situations that enable us to get information about all living inanimate beings in the nature. Nouns have a especial importance in terms of giving information about a nation's history, culture level and belief structure. Among the

* Dr., Arş. Gör., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, MANİSA.

Kabul Tarihi: 11.05.2017
Yayın Tarihi: 30.06.2017

factors that make it possible to obtain certain information about the individual other than the names of the persons that make up part of the names are the nicknames. Nickname is the name subsequently given to a person or a family except from his or her name, deriving from a characteristic of that person or family. There are differences in the ways in which nicknames are given according to the characteristics of social structure in each region. This study was carried out on the basis of the data obtained in the compilation study on nicknames in county center of Demirci and twelve villages bound to Demirci-Manisa. Total 65 source contacts were negotiated in Demirci center, Mahmutlar neighborhood, Bayramsah neighborhood, Hırkalı neighborhood, Cataluluk neighborhood, Kuzuköy neighborhood, Kovancı neighborhood, Kılavuzlar neighborhood, Yesildere neighborhood, Canakcı neighborhood and Kargınısıklar neighborhood. After giving information about nickname and the tradition of giving nickname at the beginning of the article, the nicknames compiled from Demirci region were examined in two main titles: “personal nicknames” and “family nicknames”. These two headings were divided into subheadings in themselves and informed with examples. At the end of the study, the data obtained from the compilation and examination were evaluated.

Keywords: Manisa-Demirci, Culture, Tradition, Nickname, Tradition of giving names/nicknames.

Giriş

Geçmişten günümüze kadar insan hayatını teşkil eden unsurlar ve dünyadaki diğer canlı ve cansız varlıklarla ilgili çok yaygın açıklayıcı bilgiler olmakla birlikte hâlâ aydınlatılmayı bekleyen, bir kısmının da açıklanabilmesi sadece ihtimalden öte gidilemeyecek olan birçok konu bulunmaktadır. Özellikle hakkında herhangi bir yazılı belge ya da tarihî bir kalıntı bulunamayan, sözlü geleneğe dayanan ve toplumun “kültürel mirası” olan hususlar hakkındaki bilgiler için –mevcut kayıtların dışında- varsayımdan öteye gidilememektedir.

Doğadaki bütün canlı ve cansız varlıklar hakkında bilgi edinilmesini sağlayan, duygu, düşünce, olay ve durumları ifade etmeye yarayan unsurların en başında isimler gelmektedir. Bir milletin geçmişi, kültür seviyesi ve inanç yapısı gibi hususlarda bilgi vermesi bakımından isimler ayrı bir öneme sahiptir. Ad, sözlükte “1. Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim; 2. Herkesçe tanınmış veya işitilmiş olma durumu, ün, nam, şöhret. 3. Anılacak değer, önem. 4. İsim” (Türkçe Sözlük 2009: 17) şeklinde tanımlanmaktadır. Halk bilimciler ise adı, “insanın toplumsal ve bireysel kişiliğinin yanı sıra büyüsel ve gizemsel gücünü de belirten simge” (Örnek 1973: 11) olarak tanımlamaktadırlar. Yapılan araştırmalardan da adın çok eskiden beri insanlar için önemli bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Eski Mısırlılarda insanın *ben* ve *ad*’dan meydana geldiği düşüncesinin olduğu ileri sürülmektedir. Birçok toplumda herhangi bir nesne ya da kişinin adını anmak,

onun varlığını kabul etmek, onu çağırmak; yerine göre de onu rahatsız etmek demek oluyordu. İslamiyet'te Allah'ın isimleri yerine onun "Rahman, Rahim, Rauf" vb. gibi sıfatlarının anıldığı, Hıristiyanlık ve Budistler arasında da aynı tutuma rastlandığı görülmektedir (Aksan 2003b: 96).

Adın insan hayatındaki bu öneminden dolayı "ad bilimi", canlıların, nesnelerin ve kavramların, kısacası çevremizde gördüğümüz ve algıladığımız her şeyin adıyla ilgilenen bir bilim dalı olarak karşımıza çıkmaktadır (Sakaoğlu 2001: 9). Ad bilimin çeşitli alt dalları bulunmakta ve bunlardan birisi de "anthroponymie-anthroponymy" kişi adları bilimidir. Kişi adları öteki özel isimlerin özelliklerini yansıttığı gibi filoloji, dilbilim, kültür tarihi ve halk bilimi çalışmaları açısından da önem taşımaktadır. Bir insana ad verilmesi (göbek adı, ad, soyadı, takma adlar ve sanlar) ile bir ulusun kültürü arasında çok sıkı ilişkili bulunmakta ayrıca yukarıda değinildiği gibi adın insan için taşıdığı değere de ışık tutmaktadır (Aksan 2003c: 114).

Ad biliminin inceleme alanlarından birisi de lakaplardır. Lakap; "*Bir kimseye, bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad*" (Türkçe Sözlük 2009: 1295) olarak tanımlanmaktadır.

Lakabın Türk lehçelerindeki karşılığı Azerbaycan Türkçesinde "*lâgâb*", Başkurt Türkçesinde "*kuşamat, lâkâp isim*", Kazak Türkçesinde "*lakap*", Kırgız Türkçesinde "*lakap at*", Özbek Türkçesinde "*lakab*", Tatar Türkçesinde "*kuşamat, lakap isim*", Türkmen Türkçesi "*lakam*" ve Uygur Türkçesinde "*lâkâm*"dır (Ercilasun vd. 1991: 534-535).

Lakaplar, genellikle köy ve kasaba gibi komşuluk ilişkilerinin hâlâ yaşatıldığı, yardımlaşmanın devam ettiği, çeşitli vesilelerle aynı ortamın paylaşıldığı, ortak kullanım alanlarının azlığı ve alternatiflerinin bulunmamasından dolayı sık olarak bir araya gelinmesi gibi ikili ilişkilerin yoğun olarak yaşandığı küçük yerlerde daha fazla verilmektedir. Bunun yanı sıra lakaplar iş ortamlarında, devlet kademelerindeki üst düzey bürokratlar arasında, çeşitli meslek grupları gibi toplumun hemen her alanında kullanılmaktadır.

Lakap araştırmalarında dikkati çeken bir husus unvan ve lakap ilişkisidir. Unvanların özellikle kırsal kesimde ve küçük yerleşim yerlerinde lakap olarak kullanıldığı ya da zamanla işlevini değiştirerek lakaba dönüştüğünü söylemek mümkündür. Sözlükte unvan; "*Bir kimsenin işi, mesleği veya toplum içindeki durumu ile ilgili olarak kullanılan ad, san.*" (Türkçe Sözlük 2009: 2036) şeklinde tanımlanır. Unvanlar genellikle resmî ya da özel bir kurum tarafından belirli özellikleri taşımaya hak kazanan (müdür, müsteşar, bakan vb.) ya da yerine getiren (hacı, hafız vb.) kişilere verilir. Bu bağlamda bakıldığında bu ifadeler lakap olmayabilir. Fakat küçük yerlerde, herhangi bir resmî ilişkinin bulunmadığı özellikle köylerde bu tür kullanımlar unvandan ziyade bir lakap

işlevini üstlenir. Çünkü köy, kasaba gibi nüfusun az olduğu yerlerde kişileri birbirinden ayırt edebilmek ve onların daha kolay tanınmasını sağlamak için unvan olarak bilinen ifadelerin zamanla lakaba dönüştüğü görülmektedir. Fakat resmî ya da özel herhangi bir kurum ya da işletmede mecaz anlamda kullanılmıyorsa bu tür ifadeler lakap değildir. Çalışma yaptığımız alanda unvan olarak kabul edilen hacı, hafız ve hoca gibi ifadeler lakap olarak kabul edilmekte ve bizim yaptığımız inceleme de görülmektedir ki bunlar unvandan ziyade artık lakap işlevini üstlenmektedir.

Bazı araştırmacılar, icra edilen meslek isimlerinin kişinin adının başına ya da sonuna eklenmesiyle ortaya çıkan adlandırmaları lakap kabul etmemektedir (Boyraz 1998: 107-138; Keskinliç 2014: 2; Öger 2014: 35-36). Fakat lakaplar üzerinde yapılan çalışmaların çoğunda bu tür kullanımlar lakap olarak kabul edilip değerlendirilmiştir (Atsız 1984: 27; Paçacıoğlu 1997: 20-22; Erol Çalışkan 2016: 103-126; Özkan 2016: 180-189; Yaldızkaya 2014: 1-16; Ustaoglu 1986: 30-31). Bu durumla ilgili olarak Şeref Boyraz şu görüşü savunmaktadır: “*Meslek isimleri asıl adın önünde gerçek anlamlarıyla kullanılıyorsa yani ilgili kişi, adı geçen mesleği icra ediyor ve bundan dolayı isminin başına o meslek adı getiriliyorsa bu ve bunlar gibi meslek isimleri lakap değildir.*” (1998: 111-112). Derleme sahamızda bu şekildeki ortak kültür tarafından bilinen adlandırmalara çok fazla rastlanmıştır. Fakat kaynak şahıslar tarafından ve yöre halkınca bu tür kullanımlar lakap olarak kabul edilmektedir. Özellikle küçük yerleşim yerlerinde aynı adı taşıyan kişilerin birbirlerinden ayırt edilebilmesi için lakaplar ayrı bir öneme sahiptir. Bundan dolayı sürekli ya da belirli süreliğine de olsa isminin önüne/arkasına yaptığı mesleğin adının getirilmesiyle oluşan kullanımlar, eğer o kişiye ayırt edici özellik kazandırıyor, kişinin toplumun belirli kesimi tarafından bilinmesini ve aynı adı taşıyanlardan ayırt edilmesine imkân tanıyorsa lakaptır. Bu ifadelerin temel olarak sahada nasıl kullanıldığı, ayırt etme ve lakap işlevini üstlenip üstlenmediği kriteri göz önüne alınması gerekir kanaatindeyiz. Ayrıca bu tür saha çalışmalarında elde edilen malzemeyi bağlama göre değerlendirmek gerekmektedir. Aksi durumda bir toplumda/köyde bir kişiye mesleğinden dolayı örneğin “Marangoz Ahmet” şeklinde hitap ediliyor ve bu adlandırma da onu diğer Ahmet ismindeki kişilerden ayırt ediyor, tarif ve tanıma işlevini üstleniyorsa bu ifadeyi ne olarak almak gerekir? Burada “marangoz” ismini icra edilen meslek adını belirtiyor şeklinde açıklayıp kullanıldığı işlev ve bağlamın göz önünde bulundurulmamasının doğru olmayacağı kanaatindeyiz.

Lakaplar konusundaki bir diğer husus ise sülaleye verilen adlandırmaların lakap olarak kabul edilip edilmemesidir. Bu konuda da kriterimiz yine kaynak şahısların bilgileri, sahada nasıl kullanıldığı ve lakap işlevini taşıyıp taşımadığı gibi hususlardır. Sülale lakaplarının büyük bir kısmı ailedeki bir kişinin lakabından ya da adından hareketle ortaya çıkmıştır. Bu konuda Şeref Boyraz şu görüşü savunur: Etnik kökeni, memleketi ve meslekleri bildiren sülale adları

ortak kültürün bildiği manaları taşıdığı için lakap değildir. Eğer sülaleye adını veren kişinin bir lakabı var ise ve buradan hareketle sülaleye isimler verilmişse bunlara sülale lakabı demek yine mümkün değildir. Fakat isim, sülaleye teşbih yoluyla verilmişse lakaptır. Çünkü *Kürtgil* ismi o sülaleye Kürt kökenli olduklarından değil, sülalenin bireyleri dikkat çekici biçimde esmer oldukları için verilmiştir. Yani *Kürtgil* ismi “Kürtler çok esmerdir.” bilincini taşıyan grup kültürünün bireyleri tarafından o sülaleye benzetme yoluyla verilmiştir. O halde *Kürtgil* kelimesi, kullanıldığı ortamda bu şekilde değerlendirildiği için sülalenin lakabıdır (1997: 112). Fakat normal yaşantı içerisinde kişi/ler, aileleri en kısa yoldan nasıl tanımlamak isterler, onlar için ayırt edici ya da belirgin özellik neyse ona göre lakap verme yoluna gitmektedir. Hiçbir zaman bütün aile bireylerinin taşıdığı ortak bir özelliği ya da buna benzer bir hususu kıstas almak gibi ayrıma gidilmemiştir. Ayrıca aynı ortamda, aynı işlev ve görevde kullanılan ifadeleri farklı adlandırmak ne kadar doğrudur? Bu konuda kullanılan bağlam göz önünde bulundurulmalıdır. Bu sebeple sülale adları da lakap olarak alınması kanaatinizdir.

Lakaplar yazılı ve sözlü kültürde kullanılarak günümüze kadar farklı şekil ve işlevlerde gelmiştir. Lakapların çok eski dönemlerden beri kullanıldığı tarihi kaynaklardan hareketle öğrenilmektedir. Orta Asya eski Türk devletlerinde ad yanında lakap verme geleneği de vardı. Bunlarda özellikle “kara” kelimesinin lakap olarak yaygınlık kazandığı dikkati çeker. Örneğin Karaton, 410'da Hun İmparatorluğu'nun başına geçen hükümdarın asıl adı değil lakabıydı (kara+ton= siyah renkli elbise) (Bozkurt, 2003: 66).

Lakapların peygamber ve sahabilere verildiği de kaynaklardan öğrenilmektedir. Peygamberlere taşıdıkları vasıflardan ve *Kur'an*'da geçen âyetlerden hareketle çeşitli lakaplar verilmiştir. Hz. İsa'ya “Mesih”, “Rûhu'llâh” ve “Kelîmetu'llâh”, Hz. Yûnus'a “Zünnûn”, Hz. Ya'kûb'a “İsrâil”, Hz. İbrâhim'e “Halîlu'llâh” ve Hz. Mûsâ'ya “Kelîmu'llâh” gibi lakaplar verilmiştir. Ayrıca Hz. Muhammed'e ise gençlik çağında dürüstlüğünden ve güvenilirliğinden dolayı kavmi tarafından “el-Emîn” lakabı takılmış ve *Kur'an*'daki birçok âyetin delâletiyle “en-nebiyyü'l-ümmî, hâtemü'n-nebiyyîn, hâtemü'l-enbiyâ, seyyidü'l-mürselîn” gibi lakaplar da verilmiştir. Resûlullah'ın ashabında Hz. Ebû Bekir “el-Atîk, zü'l-Hilâl, Evvâh, es-Siddîk, Şeyhülislâm”; Hz. Ömer “el-Fârûk” ve Hz. Ebû Bekir ile birlikte “Şeyheyn”; Hz. Osman “Zünnûreyn”; Hz. Ali “Haydar, el-Murtazâ, Esedullâhi'l-gâlib, ebü-Türâb”; Hz. Hamza “Esedullâh” ve “Seyyidü's-şühedâ”; Hâlid bin Velîd “Seyfu'llâh”; Ca'fer bin Ebû Tâlib “Tayyâr” ve “zü'l-Cenâhayn”; Huzeyme bin Sâbit “zü's-Şehâdeteyn”; Esmâ binti Ebû Bekir “Zâtü'n-nitâkayn”; Hz. Âişe “ümmü'l-Mü'minîn, es-Siddîka/es-Sâdika” gibi bir kısmı Resûl-i Ekrem tarafından verilen lakaplar almışlardır (Bozkurt, 2003: 65).

Lakaplar toplumun her kesimine mensup kişilere verilmektedir. Bunlar arasında yukarıda zikredildiği gibi peygamberler ve sahabelerin yanında devlet kademesine mensup padişah, vezir ve sadrazam gibi yöneticiler de vardır. Çeşitli vasıflarına göre Osmanlı Devleti'nin yöneticilerinden Osman Gazi'nin "Fahrüddin, Kara", Orhan Bey'in "İhtiyârü'ddîn, Seyfû'ddîn", I. Murad'a "Leysü'l-İslâm, Şihabü'ddîn", I. Bayezid'a "Celâlî'ddîn, Seyfû'ddîn, Yıldırım", I. Mehmed'e "Kirişçi", II. Mehmed'e "Ebû'l-feth (Fatih)", II. Bayezid'a "Vefî", Sultan Süleyman'a "Kanuni", II. Selim'e "Sarı Selim", II. Osman'a "Genç Osman", IV. Mehmed'e "Avcı", I. Mustafa ve I. İbrahim'e "Delî", II. Mustafa'ya "Derviş" gibi lakaplar verilmiştir (Keskinkılıç, 2014: 1-22).

Lakapların genellikle köy, kasaba gibi küçük yerleşim yerlerinde daha fazla verilmesinin yanında lakapların sık kullanıldığı ortamlardan birisi de iş yerleridir. Örneğin Süleyman Demirel Üniversitesi'ne bağlı fakültelerde çalışan idarî personel üzerinde yapılan araştırma sonucunda işyerlerinde en çok kullanılan lakap ve yakıştırmaların "Müdür" ve "Patron" olduğu görülmüştür. İdari personel arasında da en ilginç lakaplar ise "Hükümet" ve "Mikser"dir. Yine örgütlerde en çok kullanılan olumlu ve olumsuz lakap ve yakıştırmalar "Müdür, Patron, Başkan, Hoca, Reis"tir (Özdemir ve Erdem 2016: 194).

Lakaplar sözlü kültürün yanında yazılı kaynaklarda da yer almaktadır. Nizâmülmülk, *Siyâsetnâme* adlı eserinde lakapların önemine işaret ederek bunların kimlere nasıl verildiği hakkında bilgiler sunar. Örnek olarak da baştanbaşa Maveraü'n-nehr'e hâkim olup Horasan, Irak, Harezmi, Nimruz ve Gazneyn'de hüküm süren Samanî padişahları, yalnız Emir İsmail'in torunlarından Nuh'a tek lakap olarak "Şehinşah" dendiğini, Nuh'un babasına "Mansur", onun babasına "Emir Hamid", Nuh'un babası Nasr, Nasr'ın babasına "Emir Reşid" ve tarihlerde ise Emir Mazi Ahmed "Emir Said" ve benzeri lakaplarla anıldığını ifade eder (Nizamülmülk, 2014: 172-173).

Osmanlı dönemi biyografik metinlerinde de lakaplara yer verilmiştir. *Şakâ'iku'n Nu'mâniyye Zeylleri*nde; vücudunun büyüklüğünden dolayı "Kaba Receb Efendi", ayağının yapısından dolayı "Tabanı Yassı Mehmed Paşa", sesinden dolayı "Hüdhüd Abdulkadir Efendi", yaptığı işten dolayı "Tulumcu Hüsam" gibi birçok lakap örneği vardır (Ekinci 2014: 235, 292, 301, 334).

Lakaplar halk bilgisi ürünlerinin birçoğunda karşımıza çıkmaktadır. Lakap, Emirdağ yöresine ait türkünün bir dördlüğünde şu şekilde geçmektedir; "**Seyrekbasan** derler öz adım **Nuri**/ Gel otur yanıma Kezi'nin Hayri/ Sevdim sevdim alamadım yâr seni/ Kız doğur oğluma alayım bari". Bir ağıt metninde de lakaba rastlanmaktadır: "**Gıldolak** demeyin **Mehmet** deyin/ İşte ben gidiyorum adını goyun/ Gınaman komşular sizler de duyun/ Alınan avlandım ona yanarım." Türküdeki "Seyrekbasan" lakabı Nuri adındaki kişiye yürüyüşünden dolayı, ağıttaki "Gıldolak" lakabı ise Mehmet adındaki şahsa

başına devamlı keçi kılından örülmüş dolama takmasından dolayı verilmiştir (Yaldızkaya 2014: 3-4).

Geleneğin yaygın olduğu kültürlerde çok defa lakap, ismin yerini almış hatta isimler unutulup üzerlerinde ihtilâf edildiği de olmuştur. İslâm tarihinde bunun örneklerine sık sık rastlanmaktadır. “Eşec” (el-Abdî “yara izli”), “Ahnef” (b. Kays “çarpık bacaklı”), “A‘rec” (topal, aksak), “A‘meş” (bulanık gören), “Tâvûs” (b. Keysân “erkek güzeli”), “Sefîne” (gemi, bir seferde çok yük taşıdığı için bu lakap verilmiştir) bunlardan bazılarıdır (Bozkurt, 2003: 65).

Lakaplar üzerine yapılan çalışmaların bazılarında çeşitli tasnifler yapılmış bir kısmında ise tasnif yapılmadan lakaplar alfabetik olarak göre verilmiştir. Burada, daha önceki çalışmalardaki farklılık arz eden tasniflere değindikten sonra kendi yaptığımız tasnif verilecektir. Asiye Mevhibe Coşar, lakapları “1-Özel Lakaplar (kişilik özelliklerine göre verilen ve kişilerle özdeşleşmiş olan lakaplar), 2-Genel Lakaplar (kişilerin birtakım özelliklerine göre verilen, kalıcı isim özelliği olmayan, bir an için ve uygun düşen durumda herkes için kullanılabilen lakaplar)” olmak üzere iki ana kategoride incelemiştir (2003: 27-40). Nerin Köse, “1-Kişiyeye ait olan lakaplar, 2-Soya ait olan lakaplar” şeklinde (2004: 269), Nevzat Özkan, “1-Kişinin kendinden kaynaklanan lakaplar, 2-Kişinin çevresinden kaynaklanan lakaplar, 3-Mensubiyete dayalı lakaplar, 4-Anlamı unutulmuş lakaplar” (2016: 180-189) olmak üzere dört başlıkta tasnif etmiştir. Ömer Akdağ ise “1-Uzun süre ve geniş bir topluluğu ifade eden lakaplar (Kara Tekeliler, Sarı Keçililer vb.). 2-Birinci gruptaki kadar yaygın değil ama mensup olduğu topluluk tarafından kabul edilen lakaplar (Hacı Musalar, Hacı Gaffarlar vb.). 3-Kişiyeye mahsus lakaplar (Sürtük, Dana, Tilki vb.)” (2015: 729) şeklinde üç kategoride sınıflandırmıştır.

Kaynak şahısların verdiği bilgiler ve yörede sülale isimlerinin de lakap olarak kabul edilmesinden dolayı derleme sonucunda elde ettiğimiz lakaplar, 1-Kişisel/Ferdî Lakaplar, 2-Sülale Lakapları şeklinde iki ana başlıkta ele alınmıştır. Elde edilen verilerden hareketle bu iki başlık da kendi içerisinde alt başlıklara ayrılarak mevcut malzeme incelenmiştir.

Yapılan bu tasnifin iki ana başlığı lakap çalışmalarının geneline uyarlanabilirken sadece elde edilen malzemedan hareketle alt başlıklarında farklılıklar olabilir. Çünkü her yörenin kendine ait sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri değişkenlik gösterdiği için bunlara bağlı olarak verilen lakaplar da farklılık arz edebilir. Ayrıca elde edilen malzemeye göre Ömer Akdağ'ın çalışmasında olduğu gibi “Uzun süre ve geniş bir topluluğu ifade eden lakaplar” (2015: 729) şeklinde üçüncü bir ana başlık da konulabilir.

Lakapların işlevleri “1-Medih yolu, 2-Tarif ve tanıtma, 3-Kötüleme ve hafife alma” olmak üzere üç şekilde ele alınmıştır (Türk Ansiklopedisi 1975: 455-456'dan Coşar 2003: 27). Bunların dışında lakaplar, aynı ailedeki farklı nesiller arasında bağ kurma ve iletişimin belirli ölçüde de olsa devam etmesini sağlama

bakımından “nesiller arasında iletişim/bağ kurma” işlevine de sahiptir. Özellikle aile büyüklerinin adının veya lakabının ailedeki bir kişiye ya da sülaleye lakap olarak verilmesiyle o bireyin birkaç neslinin de olsa hatırlanabilir olmasını sağlamaktadır. Bu da nesiller arasında en azından bir bağın yaşamasına katkı sunmaktadır.

P. Trost’a göre kimi adlar (küçük ad, ön ad), onları taşıyan kimselerle ilgili birtakım bilgiler verir (dini, uyuğu, toplum katmanı, yaş katmanı vb.) (Aksan 2003c: 95). Bu görüş belirli ölçüde lakaplar için de geçerlidir. Lakapların verilmiş şekilleri göz önünde bulundurulursa kişinin fizikî özellikleri, iş ve uğraşı, fiziksel engeli ve askerlik vazifesi gibi bir çok konuda o kişi hakkında ön bilgi sahibi olunabilir. Bu da yukarıda değinildiği gibi lakapların tarif ve tanıtmaya işlevini göstermektedir.

Lakap verme/kullanma resmî olarak 26 Kasım 1934 yılında kanunî düzenlemeyle yasaklanmıştır. Düzenlemenin ilk şekli şöyledir; “Efendi, bey, beyefendi, paşa, hanım, hanımefendi ve hazretleri gibi lakap ve unvanlar kaldırılmıştır. Erkek ve kadın vatandaşlar, kanunun karşısında ve resmî belgelerde yalnız adlarıyla anılırlar.” Daha sonra bu kanuna “hacı, hoca, hafız, ağa ve molla” kelimeleri de eklenmiştir (Akdağ 2015: 730). Fakat bu yasağın toplum nazarında çok fazla kabul görmediği elde edilen veriler ve yapılan lakap çalışmalarından anlaşılmaktadır.

1. Manisa’nın Demirci İlçesinde Lakaplar

Manisa’nın bir ilçesi olan Demirci, ilin kuzeydoğu ucunda yer almaktadır. Kuzeyde Sındırgı (Balıkesir) ve Simav (Kütahya), güneyden Köprübaşı, Kula ve Selendi, batıdan Gördes ilçeleriyle çevrilidir (Bilgi vd. 2016: 58).

Bu çalışma Manisa’nın Demirci ilçe merkeziyle ilçeye bağlı on iki mahallede lakaplar üzerine yapılan derleme çalışmasında elde edilen veriler neticesinde meydana getirilmiştir. Konuyla ilgili olarak Demirci merkez, Mahmutlar mahallesi, Bayramşah mahallesi, Hırkalı mahallesi, Çataloluk mahallesi, Kuzuköyü mahallesi, Kovancı mahallesi, Kılavuzlar mahallesi, Yeşildere mahallesi, Çanakçı mahallesi, Karnışıklar mahallesi, Minnetler mahallesi ve Akdere mahallesinde 65 kaynak kişiyle görüşülmüştür. Tespit edilebildiği kadarıyla Manisa’nın Demirci ilçesindeki lakaplarla ilgili bilgilere birkaç çalışmada yer verilmiştir (Oğuz ve Oğuz, 2008: 1127-1139; Ersönmez, 2011: 39-41). Bunlardan Ersönmez’in çalışması amatör bir araştırmadır. Diğer çalışmada ise “Lakap Verme Geleneğinde Manisa İli Demirci İlçesi Örneği” (Oğuz ve Oğuz, 2008: 1127-1139) isimli makaledir. Bu çalışmanın başında, lakapların alan araştırması sonucu kaynak kişilerden derlendiği ifade edilmesine karşın kaynak şahıs bilgilerine makalede hiç yer verilmemiş ve bu konuda da herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Hatta çalışmada verilen lakapların kaynak kişileri ve alan araştırması olarak seçilen yerin sadece Demirci merkezi mi

yoksa köylerini de kapsayıp kapsamadığı belirtilmemiştir. Bunun yanında çalışmada verilen lakapların büyük çoğunluğu “Bayram oğlu, Ferhat oğlu” örneklerinde olduğu gibi “oğlu” ibaresiyle bitmektedir. Belirlediğimiz sahada kaynak kişilerle yaptığımız alan araştırması sonucu bu şekilde bir lakap verme geleneğinin bu kadar yaygın olmadığı gözlemlenmiştir. Bu sebeplerden ve birçok farklı lakabın da tespit edilmesinden dolayı yörede belirlediğimiz alan içerisinde çalışma yapma gereksinimi hâsıl olmuştur.

Alan çalışmasında kaynak kişilerin bir kısmı kendi yörelerindeki lakapları ve lakapların verilmiş sebeplerini çekinmeden aktarmasının yanında bir kısmı ise başkasının lakabını aktarma noktasında çekinceli davranmıştır. Bundan dolayı bazı mahallelerdeki kaynak kişi sayısı azken bazılarında diğer yerlere göre fazladır. Derlediğimiz lakapların sadece isimlerinde ağız özellikleri muhafaza edilmiştir. Ayrıca bazı yöresel söyleyişler sonucunda anlaşılması zor olan lakapların anlamları parantez içerisinde verilmiştir. Fakat kaynak kişilerin bazıları derleme esnasında ağız özelliklerine göre lakapları ifade etmeyip kendileri düzeltme yoluna gittiği için bütün lakaplarda ağız özellikleri bulunmamaktadır.

Çalışma içerisinde “Halil Efe, Gedik Ali, Sinan İsmail, Kibar Amed, Yeşil Efe, Gözlüklü İbrām, Yalancının Topal, Sinan Halil, Topal Memed” gibi bazı lakaplar tasnif içerisinde birden fazla başlık içerisinde yer alabilmektedir. Fakat bunlar gibi lakap örneklerini en yakın çağrışımı yapan başlığa dâhil etmeyi uygun bulduk.

1.1. Kişisel/Ferdî Lakaplar

Kişiye ait olan lakaplar derlenen malzemelerden hareketle yedi başlık altında ele alınarak incelenmiştir.

1.1.1. Kişinin Belirli Özelliklerine Göre Verilen Lakaplar

Lakapların yaygın olarak verilme şekillerinin başında kişinin belirli özelliklerinin göz önünde bulundurulması gelmektedir. Bu başlık altında tespit edilen lakaplar da; iş ve uğraşa, fizikî özelliklere, maddî duruma, karakteristik özelliklere, yaş, bilgi ve tecrübeye göre verilenler olarak alt başlıklara ayrılmıştır.

- İş ve Uğraşa Göre Verilen Lakaplar

Bir kişinin mesleğine ya da işinin dışında yaptığı uğraşlarına bağlı olarak verilen lakaplar vardır. Derleme sonucunda sayı bakımından kişinin fizikî özelliklerine göre verilen lakapların ardından iş ve uğraşa bağlı olarak verilenler gelmektedir. Bu başlık altındaki lakaplar; yaptığı mesleğin herhangi bir

özelliğinden (Gedik Ali, Yapıcı Tâir (Tahir) vb.), çalıştığı yer adından (Alaman Hüseyin vb.), ürünlerini pahalı satmasından (Ateş Bedeli vb.), önceden yaptığı bir işten (Düdükcü Dayı, Pirimā (Pirim Ağa) vb.), geleneksel tıbbi uygulamalardan (Kırk Yalan Garısı vb.), birden fazla işle uğraşmasından (Plastik Canbaz vb.) ve işinin dışındaki uğraşlarından (Pehlivan vb.) dolayı verilmiştir:

Alaman Ali (K.K.24), Alaman Hüseyin (K.K.25), Alaman Memed (K.K.52): Almanya’da belirli bir süre çalıştığı için bu lakap verilmiş.

Ateş Bedeli: Esnaf olan bu kişi, dükkânında her şeyi satarmış. Fakat sattığı ürünleri normalinden fazla fiyata sattığı için bu lakap verilmiş. (K.K.8)

Ayan Cemil: Cemil adındaki kişi sürekli muhtarlık yaptığı için “Ayan” lakabı verilmiş. (K.K.52)

Bankacı Fayık: Köyde bulunan tarım kredi kooperatifinde çalıştığı için bu lakap verilmiş. (K.K.25)

Düdükcü Dayı: Eskiden zurna çaldığı için verilmiş. (K.K.26)

Efe Memed: Silah yapıp sattığı ve çok iyi avcı olduğu için verilmiş. (K.K.21)

Garaca Süleyman: Soğan yetiştirip bunun ticaretini yaptığı için bu lakap verilmiş. Yörede küçük soğan tohumuna “karaca” adı verilmektedir. (K.K.3)

Gedik Ali: El dokuma tezgâhında halı dokurken sürekli gedik usulüne göre halıyı dokuduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.4)

Kırk Yalan Garısı: Hasta olanlara çeşitli otlarla ilaç yapıp şifa verdiğine inandırdığı için verilmiş. Yörede yalancı olduğuna inanılmaktadır. (K.K.6)

Pehlivan: Güreşçilik yaptığı için bu lakap verilmiş. (K.K.24)

Pirimā (Pirim Ağa): Önceden mark, dolar alıp sattığı için verilmiş. (K.K.62)

Plastik Canbaz: Hem çiftçilik yapar hem de hayvan alıp satarmış. Cambaz gibi daldan dala atladığı, birden fazla iş yaptığı için bu lakap verilmiş. (K.K.60)

Tahtalo: Eskiden hızarla tahta biçtiği için bu lakap verilmiş. (K.K.16)

Tatlıcı Birader: İki kardeş birlikte tatlıcılık yaptığı için her ikisine de bu lakap verilmiş. (K.K.9)

Yapıcı Tâir (Tahir): Duvar ustası olduğu için verilmiş. (K.K.27)

İcra edilen mesleklerin –belirli bir süre de olsa- adlarının, kişilerin isimlerinin önüne ya da arkasına eklenmesiyle ve herhangi bir mecaz anlam yüklenmeden gerçek manalarıyla kullanılmak suretiyle teşekkül eden lakaplar vardır. Bu adlandırmalar bazı araştırmacılar tarafından lakap olarak kabul edilmemesine rağmen kaynak kişilerce bu şekilde kabul edilmesi ve yörede de bu işlevde kullanılmasından dolayı çalışmada lakap olarak alınmıştır:

Bakkal Hafız: Eskiden bakkal işlettiği için verilmiş. (K.K.36)

- Bekci Memed: Orman ve köy bekçiliği yaptığı için verilmiş. (K.K.44)
- Çoban İsmil (İsmail): Çobanlık yaptığı için verilmiş. (K.K.26)
- Davulcu: Düğünlerde davul zurna çaldığı için verilmiş. (K.K.16)
- Değmenci Yönis (Yunus): Değirmen çalıştırdığı için verilmiş. (K.K.25)
- Değmenci: Değirmen işlettiği için verilmiş. (K.K.23)
- Demirci Hüseyin: Demirci ustası olduğu için verilmiş. (K.K.38)
- Dişci Süleyman: Eskiden köyde diş çektiği için verilmiş. (K.K.53)
- Gorcu İbrām (Korucu İbrahim): Köyde koruculuk yaptığı için verilmiş. (K.K.26)
- Gorcu Memed: Eskiden koruculuk yaptığı için verilmiş. (K.K.36)
- Hasan Kâhya: Eskiden kâhyalık yaptığı için verilmiş. (K.K.26)
- Hurda Memed: Eskiden hurdacılık yaptığı için bu lakap verilmiş. (K.K.4)
- Kâhya Memed: Köyde kâhyalık yaptığı için verilmiş. (K.K.26)
- Kelleci: Eskiden kelle yapıp sattığı için verilmiş. (K.K.9)
- Marangoz Memed: Marangozluk yaptığı için verilmiş. (K.K.17)
- Molibrām (Molla İbrahim): Eskiden mollalık yaptığı için verilmiş. (K.K.24)
- Molla Âmed: “Ahmet” ismindeki kişi eskiden hocalık yaptığı için verilmiş. (K.K.4)
- Mumcey: Mumculuk yaptığı için verilmiş. (K.K.8)
- Tavukcu: Tavuk yetiştirip sattığı için verilmiş. (K.K.46)
- Yağcı İbrām: Sanayide arabaların yağını değiştirdiği için bu lakap verilmiş. (K.K.8)
- Yağcı Tâir: Çitlembikten yağ çıkarttığı için bu lakap verilmiş. (K.K.22)
- Yımırtacı Mustafa: Köylerden yumurta toplayıp sattığı için verilmiş. (K.K.27)

- Fizikî Özelliklere Göre Verilen Lakaplar

Fiziksel özelliklere göre verilen lakaplar, kişinin fiziki vasıflarına ve herhangi bir fizikî engeline göre olmak üzere iki ayrı şekilde ele alınmıştır. Kişinin fizikî özelliklerine göre verilen lakaplar da şu kıstasların esas alındığı tespit edilmiştir: Kişinin boyunun uzun ya da kısa olması (Bacak Ali, Leylek Hüseyin vb.), sakalının veya bıyığının şekli, gür/seyrek olmasına ya da hiç çıkmamasına (Bıyıklı, Kel Hasan, Pala İbrām vb.), zayıf ya da şişman olmasına (Goca Göbek, İnce Memed, İncebel Fadime vb.), hem kilosuna hem de boyuna (Çubuk Kıraker vb.), ten rengine (Gara Ali, Sarı Memed vb.), iri yapılı ya da çok güçlü olmasına (Goca Ali, Gazık Gıran, Löbe Memed vb.), uzuvlarından herhangi birisinin büyük ya da küçük olmasına (Goca Fehmi, Tahta Burun vb.),

gözlerinin rengine (Gök Ebe, Gök Süleyman, Gökce Dayı vb.), etnik bir kesimine benzemesine (Laz Āmed vb.) verilmektedir. Aşağıda, bu başlık altında tespit edilen lakaplar alfabetik sıraya göre verilmiş sebepleriyle birlikte sıralanmıştır:

Bacak Ali: Boyu çok kısa olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.26)

Bacak Memed: Boyu çok kısa olduğu için “bacak kadar boyu var” anlamında bu lakap verilmiş. (K.K.26)

Bıyıklı: Sürekli bıyık bırakan pala bıyıklı birisi olduğu için verilmiş. (K.K.40)

Cubuk Kıraker: Kısa boylu ve çok zayıf olduğu için verilmiş. (K.K.11)

Gara İsmil (K.K.8), Gara Ali (K.K.17), Gara Ādem (K.K.19), Gara Efe (K.K.20), Gara Yusuf (24): Esmer olduğu için verilmiş.

Gara Sakal: Sakalı çok siyah olduğu için verilmiş. (K.K.64)

Gazık Giran: İri yapılı ve çok güçlü olduğu için bu lakap verilmiş. Köyde “kazığa bağlasan onu da kırar” şeklinde ifade edilir. (K.K.25)

Goca Ali: İri yapılı ve bileği çok kuvvetli olduğu için verilmiş. Köyde keşkek yapılacağı zaman ona dövdürürlermiş güçlü olduğu için. (K.K.13)

Goca Āşa (Ayşe) (K.K.8), Goca Nazım (K.K.17), Goca Kezban (K.K.22), Goca Bayram (K.K.24), Goca Eksan (İhsan), Goca Eyüb, Goca Fatma (K.K.25), Goca Nāzım (K.K.26): İri yapılı ve uzun boylu olduğu için verilmiş.

Goca Fehmi: İri yapılı, uzun boylu, elleri çok büyük olan, bir avucuna bir buçuk kilo üzüm alabilen bir kişi olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.25)

Goca Göbek: Kilolu ve göbeği çok büyük olduğu için verilmiş. (K.K.25)

Goca Mustafa: Kafası büyük, cüssesi geniş ve uzun boylu olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.17)

Goca Yönis (Yunus): Çok güçlü ve kuvvetli birisi olduğu için verilmiş. Ayrıca pehlivanlık da yapmıştır. (K.K.46)

Gocalo Memed: İri yapılı olduğu için “Kocaman” anlamında bu lakap verilmiş. (K.K.12)

Gök Ali (K.K.24), Gök Ebe (K.K.22), Gök Süleyman (K.K.26), Gökce Dayı (K.K.25): Gözleri mavi olduğu için bu lakap verilmiş.

İnce Memed: Çok zayıf ve ince yapılı olduğu için verilmiş. (K.K.25)

İncebel Fadime: Zayıf olduğu için verilmiş. (K.K.53)

İrigara: Hem iri yapılı hem de esmer olduğu için verilmiş. (K.K.23)

Kel Hasan (K.K.21), Kel İbrām (K.K.24): Başının üst kısmında saç olmadığı için verilmiş.

Laz Āmed: Çevresindekiler ve komşuları tarafından Laz'a benzetildiği için bu lakap verilmiş. (K.K.16)

Leylek Hüseyin: Boyu uzun ve ince yapılı olduğu için leyleğe benzetilmiş. (K.K.5)

Löbe Memed: Çok güçlü ve iri yapılı olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.9)

Pala İbrām: Pala bıyıklı olmasından dolayı bu lakap verilmiş. (K.K.16)

Pamuk: Yüzü pamuk gibi yumuşak olduğu için verilmiş. (K.K.23)

Sarı Ali (K.K.19), Sarı Memed (K.K.25): Sarışın olduğu için verilmiş.

Sarı Efe: Hem sarışın olduğu hem de eskiden efelik yaptığı için verilmiş. (K.K.20)

Sicim İbrām: Uzun boylu ve zayıf olduğu için verilmiş. (K.K.17)

Tahta Burun: Burnu büyük ve çok sağlam olduğundan bu lakap verilmiş. (K.K.6)

Teke Memed: Çocukken iri yapılı, gösterişli birisi olduğu için verilmiş. (K.K.12)

Tombak Dayı: Boyu kısa ve çok hareketli birisi olduğu için verilmiş. (K.K.19)

Tosun Dayı: Uzun boylu, iri yapılı ve kilolu olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.17)

Yeşil Efe: Sert yapılı olduğu için "Efe" ve yeşil gözlü olduğu için de "yeşil" lakabı verilmiş. (K.K.16)

Yeşil İmam: Mesleği imam, gözleri de yeşil olduğu için verilmiş. (K.K.16)

Yılanın Memed: Gözleri ateşli ve keskin baktığı için yılanın gözlerine benzetilerek bu lakap verilmiş. Gözleri çok iyi görmüş. (K.K.6)

Kişilerin doğuştan gelen ya da daha sonradan yaşanan bir olay nedeniyle herhangi bir fiziksel engelinin kalması sonucunda bu engele bağlı olarak verilen lakaplar bu başlık altında değerlendirilmiştir. Derlenen lakaplar arasında bir uzvunu kazada ya da hastalık sonucu kaybetmesine (Çolak Memed, Topal İsmil vb.) ve doğuştan gelen engeline (Sağır Āmed, Köroğlan Dede vb.) göre verilen lakapların olduğu tespit edilmiştir:

Çolak Memed: Kolunun birisini kazada kaybettiği için bu lakap verilmiş. (K.K.17)

Gambır Şerif: Kambur olduğu için verilmiş. (K.K.52)

Köroğlan Dede: Gözünün biri kör olduğu için verilmiş. (K.K.56)

Sağır Āmed: Sağır ve dilsiz olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.16)

Sağır Nāzım: Kulakları çok az duyduğu için verilmiş. (K.K.26)

Topal İsmil: Bacağının birisi, hastalığından dolayı dizinin altından kesildiği için bu lakap verilmiş. (K.K.17)

Topal Memed: Kiremit ocağında çalışırken iş kazasından dolayı bir bacağı sakat kalmıştır. Bundan dolayı bu lakap verilmiş. (K.K.26)

Yalancının Topal: Kendisi topal, sülalesine de “Yalancılar” dendiği için bu lakap verilmiş. (K.K.24)

- Maddî Duruma Göre Verilen Lakaplar

Kırsal kesimlerde maddî durumu iyi olan kişilerin eski dönemlerde şimdiye nazaran çok fazla olmaması, bu kişi ya da kişilerin maddî imkânlarıyla ön plana çıktıkları bilinmektedir. Bu duruma bağlı olarak birtakım lakaplar da ortaya çıkmıştır. Derleme alanımızda bu kategoriye giren lakapların yörede ilk kamyon ya da traktörü alan kişi olması ve maddî durumu iyi olduğu için kaliteli elbiseler giyen kişilere verildiği görülmektedir:

Aga Memed: Eskiden herkesin maddî durumu iyi olmadığı için kamyon falan alamazlardı. Çok zengin olanlar kamyon alabilirdi. Memed de kamyon alıp kamyonculuk yaptığı için yörede “Aga” olarak anılmaya başlanmıştır. (K.K.9)

Goca Don: Köyün ağası olduğu için sürekli büyük, geniş ve kaliteli şalvar tarzı elbise giydiği için bu lakap verilmiş. (K.K.51)

Mancı Memed: Eskiden herkesin maddî durumu iyi değildi. Memed’in durumu iyi olduğundan MAN marka kamyon aldığı için bu lakap verilmiş. (K.K.11)

Motorcu Mustafa: Köyde ilk traktörü alan kişi olduğu için verilmiş. Eskiden herkesin traktör alacak kadar maddî durumu iyi değildi. (K.K.26)

- Karakteristik Özelliklere Göre Verilen Lakaplar

Lakapların büyük bir kısmı kişinin karakteristik özelliklerini oluşturan alışkanlıklarına, tavır ve davranışlarına bağlı olarak verilmektedir. Derlediğimiz lakapların genel olarak kişinin kibar ya da kaba olmasına (Ayı Dayı, Ayı Memed vb.), bazı alışkanlıklarına (Beretta Mustafa, Çakmak Āmed vb.), konuşma şekline (Civciv Fatma vb.), cesaretine (Efe Āşa, Paşa Dayı vb.), yeteneğine (Gıvırtır vb.), mizacına (Kızılca Efe vb.) vb. etkenlere bağlı olarak verildiği görülmektedir:

Aşā Yokā (Aşağı Yukarı): İşi olsa da olmasa da köyün içinde sürekli aşağı yukarı gidip geldiği için bu lakap verilmiş. (K.K.16)

Ayı Dayı: Çok kaba birisi olduğu için verilmiş. (K.K.22)

Ayı Memed: Çok kaba bir adam olduğu için “Ayı gibi bir adamsın.” demişler. Sonra lakabı da bu şekilde kalmış. (K.K.24)

Āzı Gara (Ağzı Kara): Ağzında herhangi bir sözü saklamayı başaramayıp hemen herkese söylediği için bu lakap verilmiş. (K.K.16)

Belālī: Asi ve belalı birisi olduğundan dolayı Yunan Harbi zamanında bu lakabı almış. (K.K.47)

Beretta Mustafa: Eskiden sürekli beretta marka tabanca taşımış. Ondan dolayı bu lakap verilmiş. (K.K.12)

Beydayı: Rahat bir şekilde yaşadığı için yöre halkı “Bey gibi yaşıyor bu adam demişler.” Ondan sonra da lakabı “Beydayı” kalmış. (K.K.25)

Cıvık: Verdiği sözde pek durmadığı için verilmiş. (K.K.9)

Çiğerci Efe: Görüp konuştuğu herkese “Senin ciğerini sökerim.” diyerek efelik tasladığı için verilmiş. (K.K.16)

Cıvciv Fatma: Boyu küçük ve konuşması cıvcive benzetildiği için bu lakap verilmiş. (K.K.53)

Çakmak Āmed: Sigarasını eskiden sürekli taşla yaktığı için verilmiş. (K.K.62)

Çamur Efe: Yolda yürürken paçalarını sürekli çamur ettiği ve efe gibi yürüdüğü için verilmiş. (K.K.17)

Deli Hasan: Traktörü çok hızlı ve deli gibi kullandığı için verilmiş. (K.K.61)

Deli Lütfü: Her işe karıştığı/müdahale ettiği, herkese laf atıp ileri geri konuştuğu için bu lakap verilmiş. (K.K.25)

Deli Melek: Kalbinden ne geçiyorsa hiç çekinmeden söylediği, lafını esirgemediği için bu lakap verilmiş. (K.K.25)

Deli Memed: Hareketlerinde ve tavırlarında tutarsızlık olduğu için verilmiş. (K.K.27)

Efe Āşa (Ayşe): Eskiden tüfek, tabanca gibi silahları kullanacak kadar cesur birisi olduğu için verilmiş. (K.K.26)

Ēşi (Eksi) Efe: Asık suratlı birisi olduğu için verilmiş. (K.K.20)

Foterli (Fötr şapkalı): Sürekli fötr şapka takarak dolaştığı için verilmiş. (K.K.53)

Gade: Ağırbaşlı, sakin ve yörede söz sahibi bir kadın olduğu için verilmiş. (K.K.35)

Gadm Āşa: Çok konuşkan birisi olduğu için verilmiş. (K.K.53)

Garagol Memed: Köyde ve çevrede olup biten her şeyden haberi olduğu için “Karakol gibi” anlamında bu lakap verilmiş. (K.K.16)

Gavur Rıza: Toplum içerisinde ve arkadaşları arasında sohbet ederken sürekli küfür ettiği için verilmiş. (K.K.6)

Gırgır Ramazan: Gırgır, şamata ve eğlenceli birisi olduğu, herkesle gırgır geçip hiç bir şeyi ciddiye almadığı için verilmiş. (K.K.16)

Gıvrıtdır: Futbol oynarken çok iyi çalım attığı, kıvrak hareketler yaptığı için bu lakap verilmiş. (K.K.9)

Gostak: Giyimine özen gösteren, süslü, yürüyüşü ve hareketleri gösterişli olduğu için verilmiş. (K.K.9)

Gurusıkı: Çok palavracı olduğu için verilmiş. (K.K.53)

Halkalı İbrām: Herkesin her dediğine inanan ve söylediklerine uyup yerine getiren birisidir. “Boynuna tasma/halka takıp her tarafa çekilebilecek biri” anlamında bu lakap verilmiş. (K.K.16)

Hamuraşı Hüseyin: Haftanın hemen hemen her günü makarna yediği için verilmiş. (K.K.6)

Hasta Memed: Sürekli hastalandığı için verilmiş. (K.K.54)

Höke Āmed (Hükümet Ahmet): Devlet meseleleri, politika ve idari konularda çok konuştuğu, bilmişlik tasladığı için bu lakap verilmiş. (K.K.16)

İngiliz İbrām: Üçkâğıtçı, düzenbaz birisi olduğu için verilmiş. (K.K.53)

İşman: Yaptığı her işte çok iyi çalıştığı için “İşi iyi yapan” anlamında bu lakap verilmiş. (K.K.42)

Kadın Ayşe: Mahallede dedikoduyu çok fazla yaptığı için verilmiş. (K.K.6)

Kelleci Memed: Kelle yemeğini çok sevdiği ve çok yediği için verilmiş. (K.K.56)

Kırkbir: Çok yalan söylediği için “ayaküstü kırk bir yalan söylüyor” anlamında bu lakap verilmiş. (K.K.24)

Kızılca Efe: Hem çok asabi ve çabuk sinirlendiği hem de sinirlenince de yüzü kızardığı için verilmiş. (K.K.17)

Kibar: Her işini kibar yaptığı için verilmiş. (K.K.24)

Köylü Memed: Köy içinde çok gezdiği için verilmiş. (K.K.56)

Kuşcu: Boş zamanlarında sürekli kuş avlamaya gittiği için verilmiş. (K.K.24)

Martin Dayı: Sert yapılı, keskin bakışlı birisi olduğu için verilmiş. (K.K.16)

Martin: Zamanında martin marka tüfeği ile sık sık avcılık yaptığı için kullandığı tüfeğin adı lakap olarak verilmiş. (K.K.26)

Mayhoş: Çok aşırı şekilde alkol kullanan birisiymiş. İspirto ve kolonya çok fazla içtiği ve hiçbir alkollü içeceği ayırmadığı için bu lakap verilmiş. (K.K.8)

Meleke: Ağırbaşlı, mülayim ve sakin birisi olduğu için “melek gibi” anlamında bu lakap verilmiş. (K.K.22)

Minyoş Mustafa: “Minyoş” nakarath türküyü sürekli söylediği için verilmiş. (K.K.25)

Paşa Dayı: Çok cesur, korkusuz birisi olduğu, geceleri tek başında tarlada yattığı ve hiçbir şeyden korkmadığı için verilmiş. (K.K.17)

Peygamber: İbadetine düşkün, sessiz bir yapıya sahip, kimsenin işine karışmayan bir yapısı olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.25)

Pilod Âmed: Çok hızlı araba kullandığı için verilmiş. (K.K.60)

Sakar Efe: Çok sakar birisi olduğu için verilmiş. (K.K.16)

Sümüklü Yaşar: Çocukken sümüğü çok aktığı ve sürekli nezle olduğu için verilmiş. (K.K.19)

Şafak Memed Ali: Sabahleyin şafak sökmeden herkesten önce tarlaya çalışmaya gittiği için verilmiş. (K.K.26)

Sallâ Süleyman: Yörede başa örtülen büyük örtüye şal adı verilir. Süleyman da yazın sıcaktan, kışın soğuktan korunmak için başına devamlı bu şaldan örterdi. Bundan dolayı bu lakap verilmiş. (K.K.12)

Şarap Memed: Çok fazla şarap içtiği için bu lakap verilmiş. (K.K.9)

Şıkdık İsmil: Çok oyun oynayan, eğlenceleri çok seven birisi olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.26)

Tren Hüseyin: Her işinde hiç durmadan çalıştığı için “tren gibi sürekli gidip geliyor, hiç durmuyor” manasında bu lakap verilmiş. (K.K.16)

Yantiri Memed: Anasının sözünü dinlemeyip sürekli başına buyruk hareket ettiği için verilmiş. Yani söz tutmayıp sürekli yan çizdiği için “eğri” anlamına gelen bu lakap verilmiş (K.K.19)

Yantiri: Ayaklarını yan bastığı için bu lakap verilmiş. (K.K.23)

Yardımcı Mustafa: Köyde herkese yardım ettiği için verilmiş. (K.K.16)

Yarım Gavur: Hem merhametsiz, acımasız hem de çok küfürbaz olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.6)

Zengin Memed: Gönlü zengin ve eli açık birisi olduğu için verilmiş. (K.K.47)

Zıbilla (zebella): Zeliha ismindeki kadının çocuğu olmadığı için çok merhametli birisi değilmiş. Çocukları döver ve kızarmış. Bu yüzden “zebilla gibi korkutucu” anlamında bu lakap verilmiş. (K.K.51)

- Beceri, Bilgi, Tecrübe ve Yaşa Göre Verilen Lakaplar

Bu başlık altında değerlendirilen lakapların kişinin yaşına bağlı olarak duyulan saygıya (Aga vb.), bilgi ve tecrübesine (Avukat Dayı, Eğitimci vb.), kabiliyetine (Usta, Ozan İsmil vb.) göre verildiği tespit edilmiştir:

Aga: Yörede eskiden “abi”nin yerine “aga” denilirdi. Bu kişiye de çevresindekiler kendilerinden büyük olduğu için sürekli “aga” dediklerinden bu lakap verilmiş. (K.K.16)

Avukat Dayı: Köyde herhangi bir sıkıntısı olan, bir konuda bilgi sahibi olmak isteyen herkes bu adama danıştığı için, avukat gibi manasında bu lakap verilmiş. (K.K.16)

Eğitmen: Altı ay kadar eğitim alıp köyde herkese bilgi verdiği, okuma yazma öğrettiği için bu lakap verilmiş. (K.K.17)

Hacı Fayık: Hacca gittiği için verilmiş. (K.K.53)

Hacı Hafız: Köyde ilk hacca giden kişi olduğu için “Hacı”, ayrıca hafız olduğundan dolayı da “Hafız” denmiş. (K.K.52)

Hacı Hatib: İmam olmamasına rağmen namaz kıdırabilecek kadar dinî bilgiye sahip olduğu ve bir süre yörede geçici hocalık yaptığı, cenaze yıkadığı, çocuklara dinî bilgi öğrettiği için bu lakap verilmiş. (K.K.17)

Kemaneci Ali: Köyde ilk kez keman çalan kişi olduğu için verilmiş. (K.K.13)

Keşō: Bilirkişi gibi yörede keşif yaptığı için verilmiş. (K.K.12)

Molla Ramazan: Dinî bilgisi kuvvetli olması ve biraz dinî eğitim almasından dolayı bu lakap verilmiş. (K.K.26)

Nazmi Hoca: Köyde imam olmadığı zamanlarda mesleği olmamasına rağmen gönüllü olarak imamlık yaptığı için verilmiş. (K.K.25)

Ozan İsmil: Saz çalıp türkü söylediği için verilmiş. (K.K.53)

Softa Sami: Cumhuriyet ilan edilmeden önceki dönemlerde Sami'nin dedesi iki oğlunu hafız olarak yetiştirmiştir. O dönemde Demirci'de okur-yazar sayısı çok az olduğu için Sami'ye bu lakap verilmiş.

Usta: Her türlü müzik aletini çalabildiği için verilmiş. (K.K.13)

1.1.2. Yaşanmış Bir Olaya Bağlı Olarak Verilen Lakaplar

Lakaplar sadece kişilerin belirli özelliklerinden ya da alışkanlıklarından yola çıkılarak verilmemektedir. Lakapların bir kısmı kişinin başından geçen genellikle ilginç bir olaydan hareketle veya aynı vakanın birkaç kez tekrar etmesi neticesinde verilmektedir. Bu başlık altında yaşanmış olaylar neticesinde verilen lakaplar sıralanmıştır:

Acıkdım Dayı: Fakir olduğu için köyde çobanlık yaparmış. Deliçoban Köyü'nden Kuzu Köyü'ne gelmiş. Sürekli “fakir olduğunu ve acıktığını” söylermiş. Bundan dolayı ona bu lakabı vermişler. (K.K.26)

Adanalı: Askerliğini Adana'da yaptıktan sonra köye gelince küçümseyerek köyü tanımazlıktan gelmiştir. “Burası neresi, benim evim nerede, siz kimsiniz?” şeklinde sorular sorarak herkesi küçük gördüğü için bu lakap verilmiş. (K.K.16)

Anarşid Memed: Ortaokulda okurken arkadaşlarını öğretmenlerine karşı isyan etmeye teşvik ettiği için bu lakap verilmiş. (K.K.57)

Ayıboğan Mustafa: Mustafa, Demirci'deki kaplıcada uyuz olan beygirini yıkarken Eskihisar Köyü'ndeki bir düğünde ayı oynatan bir kişinin elinden kaçan ayı, atı yıkayan Mustafa'ya saldırmış. Mustafa, beygirin yularını ayının boğazına dolayıp onu öldürmüştür. Ondan sonra bu lakap verilmiş. (K.K.11)

Boklu Memed: Eskiden köyde çok sık olarak yangın çıkarmış. Ormanlılar da yangını Mustafa'nın çıkarttığını düşünürler. Bunun üzerine bir gün ormanlılar Mustafa'yı yanlarına alıp yangının çıkıp çıkmayacağını denerler. Mustafa bu durumda yangını kendisinin çıkarttığı ortaya çıkacağı için yolda giderken “tuvaletim var” deyip arabayı durdurur. Ormanın içine gider. Orada kurumuş bir hayvan boku görür. Onun altına ateş koru bırakıp oradan ayrılır. Kuru bok çok yavaş tutuştuğu için ormanlılar oradan 4-5 km uzaklaştıktan sonra yangın çıkar. Bunun üzerine Mustafa, ormanlılara “Bunu da ben çıkartmadım herhalde!” der. Bunun üzerine serbest kalır. Daha sonra bu olay yörede duyulunca Mustafa'ya bu lakap takılır. (K.K.25)

Çete: Ege'nin Yunanlılar tarafından işgal edildiği zaman yöredeki çeteler onlarla savaşırmış. Köydeki Mehmet adındaki birisi atlı çeteleri görünce “Bunlar kim, ne?” diye sormuş. Ona “Bunlar çeteler, düşmanla savaşıyorlar.” demişler. Ondan sonra Mehmet de “Ben de çete olacağım.” demiş. Bacağının arasına sopa alıp (at yerine) çetelere katılmış. Bu olaydan sonra Mehmet'e “Çete” lakabı verilmiş. (K.K.24)

Deli Hasan: Hasan, arkadaşlarıyla birlikte ava gider. Avda oturup yemek yerler. Yemekte sadece kuru ekmek vardır. Sadece kuru ekmekle karınlarını doyurmak istemezler. O esnada yakınlarından eşekle helvacı geçiyormuş. Hasan, helvacıdan helva almak için bir oyun oynar. Çırlıçiplak soyunduktan sonra “Otuz dokuzdum bugün kırkıma girdim.” diyerek helvacının yanına gitmiş. Sürekli zıplayarak bu sözü tekrar eder. Hasan'ı bu hâlde gören helvacı, “Bu adam delirmiş, kafayı yemiştir.” diyerek eşeği bırakıp köye kaçmış. Hasan da eşekten kafası kadar büyüklükte helva alıp arkadaşlarının yanına gitmiş. Arkadaşlarına helvayı nasıl aldığını anlatmış. Helvacı da köyde başına gelenleri anlatmış. Karşıma bir deli çıktı, sonra böyle böyle oldu demiş. Bu olaydan sonra Hasan'a “Deli Hasan” lakabı verilmiş. (K.K.24)

Delik Gafa: Ağaçtan düşmesi sonucunda kafasına batan nesneden dolayı kafasında delik kalmıştır. Bundan dolayı bu lakap verilmiş. (K.K.64)

Demirli Ali Dayı: Askerden sevdiğini özlediği için kaçıp gelmiş. Yakalanıp askere götürüldüğünde demirle falakaya yatırıldığı için bu lakap verilmiş. (K.K.16)

Domuzcu: Köyün alt tarafından domuz sürüsü geçerken köylüler “Domuz geçiyor.” diye bağırılmışlar. Bu adam da hemen domuzların arkasından onları kovalamaya başlamış. Yaralı domuzlardan birisi köşeye sıkışınca kaçacak yer bulamadığından geriye dönüp adamı kovalamaya başlamış. Adamı süsüp yaralamış. Bu olaydan sonra lakabı “Domuzcu” kalmış. (K.K.25)

Eşekçekmez: Adam, çok kilolu olduğu için bindiği sıpanın beli kırılmış. Bu olaydan sonra bu lakap verilmiş. (K.K.9)

Garagulak: Bu adamın güttüğü sürüsünde kara kulaklı bir koyun varmış. Sürekli koyuna “aşağı kara kulak, yukarı kara kulak” şeklinde seslendiği için bu adama “Garakulak” lakabı verilmiş. Ailesine de “Garakulakla (Karakulaklar)” denmiş. (K.K.20)

Gariban: Zamanında Uşak’a halı ipi almak için giden Mehmet, orada aldığı iplere karşılık senet vermiş. Kendisini de “Gariban Memed” olarak tanıtmış. İplikçi alacağını almak için köye gelince “Gariban Memed”i aramış ama bulamamış. Bu durum daha sonra köyde duyulunca Mehmet’in adı “Gariban” olarak kalmış. (K.K.21)

Gavçakar: Eskiden bir makineyi “kav” çakarak çalıştırmış. Ondan sonra bu lakap verilmiş. (K.K.8)

Gostak: Çok eskiden yaşamış birisi, bir düğün yerine gidiyor. Dede çok yakışıklı ve yürüyüşü de heybetliymiş. Düğün yerindekiler dedeyi görünce “Amma gostak bu gelen.” demişler. Bundan dolayı lakabı “Gostak” kalmış. (K.K.37)

Gözlüklü İbrām: Okul inşaatında çalışırken betonu parçalamak için kullandığı siğil(demir çivi)den kopan parçanın gözüne gelmesi sonucu bir gözünü kaybetmiştir. Daha sonra da gözlük kullanmaya başlamıştır. Bundan dolayı bu lakap verilmiş. (K.K.19)

Gurtdutan Hacı Āmed: Köye gelen kurt yavrusunu eliyle yakaladığı için yöre halkı tarafından bu lakap verilmiş. (K.K.29)

Kemancı: Bir eğlence mekânına keman dinlemeye gitmiş. Bu durum köylüler tarafından duyulmuş. Daha sonra bu kişiye “Kemancı” lakabı verilmiş. (K.K.58)

Kene Memed: Eskiden sabanla çift sürerken sabanı çok sıkı tutmuş ve işi bitene kadar hiç bırakmamış. Bundan dolayı “Kene gibi yapışıp bırakmıyor.” dendiği için bu lakap verilmiş. (K.K.13)

Kibar Âmed: Bir gün kendisi gibi şoför olan arkadaşlarının olduğu alkol sofrasında içki içtikten sonra çok kibar şekilde konuşmaya başlamış. Arkadaşları bu olaydan sonra bu lakabı vermişler. (K.K.11)

Kirli Mustafa: Dağda odun, tomruk çekerken araba yağından dolayı eli yüzü kirlenmiş, yağlanmış. Mustafa bu hâldeyken yanlarına gelen bir kadın “Ne kadar da kirli bir adam bu.” demiş. Daha sonra adamın adı “Kirli Mustafa” kalmış. (K.K.11)

Kör Nurullah: Dağda koyunları güderken sürüyü kaybettiği için bu lakap verilmiş. (K.K.5)

Pilot Memed: 1969 yılında aldığı traktörle, aldığı ilk gün yüz elli metrelik uçurumdan atlayarak kaza yapmış. Bunu duyan köylüler, “Bu kaza yapmamış, bildiğin uçmuş.” demişler. Ardından lakabı da “Pilot Memed” olarak kalmış. (K.K.14)

Şanzıman Âmed: Kullandığı birkaç arabanın şanzımanını dağıttığı için, sürekli aynı şeyleri yaptığından bu lakap verilmiş. (K.K.9)

Şeytan Mustafa: Mustafa, fakir olduğu için başkasının tarlasına zerdali toplamaya gider. Tarladayken tarla sahibi gelince çıtırtı seslerini duymuş ve “Kim o?” diye bağırınca Mustafa da “Şeytan” diye karşılık vermiş. Bu olaydan sonra Mustafa bu lakapla anılmış. (K.K.24)

Takviyeli İrfan: Arabaların çok az bulunduğu bir zamanda traktörün biri kışın karlı yolda kalmış. Araba kullanmayı bilen çok az kişi olduğu için İrfan’ı çağırmışlar. Arabanın hâline bakınca “Bu araba burdan takviyeden başkasıyla çıkmaz.” demiş. Daha sonra adı bu şekilde “Takviyeli İrfan” kalmış. (K.K.9)

Tavukcu: Arkadaşlarıyla birlikte değirmene un öğütmeye gidince arkadaşları çalıp yedikleri tavuğun kemiklerini arkadaşının çantasına gizlice koymuşlar. Değirmende çalınan tavukların kemikleri bu adamın çantasından çıkınca adama “Tavukçu” lakabını takmışlar. (K.K.23)

Yanık: Adama “Nasılsın?” diye her sorulduğunda “Ben yanığım” dermiş. Yani parasız olduğunu vurgulamış. Bundan dolayı “Yanık” lakabı verilmiş. (K.K.55)

Yavaş: Hayatı çok hızlı yaşadığı, eğlenmeye ve gezmeye çok düşkün olduğundan dolayı çevresindekiler “Artık yavaş ol. Hayatı yavaş yaşa.” demişler. Bundan dolayı bu lakap verilmiş. (K.K.45)

Yörükölu: Gördes’in Yeniköy’ünden Hırkalı Köyü’ne düğüne gelince burada oyun oynamış. Düğündeki kızlardan birisi bunu beğenmiş. Sonra Hırkalı Köyü’ne içgüveyi gelmiş. Kendisi Yörük olduğu için de Hırkalı’da ona bu lakap verilmiş. (K.K.24)

Zaar Emmi: Sanayide dükkâna gelen arabanın tüplü, benzinli, mazotlu olup olmadığını yanına yaklaşmadan bilirmiş. Burnu çok iyi koku aldığı ve kokuları

çok iyi ayırt edebildiği için bu lakap verilmiş. (K.K.6) Zaar'ın derleme sözlüğündeki anlamlarından birisi “küçük köpek”tir. (<http://tdk.gov.tr/index.php?option=com...>: 20.06.2017). Muhtemelen köpeklerin koku alma hassasiyeti fazla olduğundan yola çıkılarak bu lakap verilmiştir.

Zebil Hasan: Traktör aldıktan sonra borcunu ödemek için sürekli çalıştığından zebil (bakımsız, perişan) şekilde gezermiş. Kendine hiç bakmadan dolaştığı için bu lakap verilmiş. (K.K.56)

1.1.3. Mensubiyete Bağlı Olarak Verilen Lakaplar

Bir kişinin mensup olduğu boy, etnik köken, aile, yaşanılan ya da daha önceden yaşadığı yer gibi hususiyetleri ifade eden lakaplar bu başlık altında kendi içinde sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Yörede en yaygın olan lakap verme şekillerinden birisi sülale ismine ve aile büyüklerinin adına, mesleğine veya lakabına bağlı olarak verilenidir. Bu başlık altında yörede yirmi beş lakap tespit edilmiştir:

Arab Memed: Babasının lakabı “Arap” olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.26)

Balcı Hafız: Kendisi hafız olduğu için “Hafız” unvanının yanına babası balcılık yaptığı için “Balcı” lakabı verilerek bu iki isimle anılmıştır. (K.K.26)

Gadave: Osmanlı Devleti zamanında sülalede kadılık yapan birisi olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.9) Gadeve, muhtemelen kadılıkla alakalı bir kelimedir. Fakat net bir açıklaması söz konusu değildir.

Gorcunun Hasan: Babası koruculuk yaptığı için verilmiş. (K.K.26)

Göklēn Şevket: Sülalesine “Göklē (Gökler)” dendiği için kendisine de ailesinin lakabı verilmiş. (K.K.24)

Hacı Hasan Mustafa: Babasına “Hacı Hasan” dendiği için oğluna da bu lakap verilmiş. (K.K.50)

Hakkı Molla: Dedeleri eskiden mollalık yaptığı için verilmiş. (K.K.26)

Haldır Āmed: Ebesine “Haldır Ebe” dendiği için kendisine de aynı lakap takılarak “Haldır Amed” denmiştir. (K.K.15)

Halil Efe: Dedesi çete liderini öldürdüğü için bu lakap verilmiş. (K.K.2)

İmamōlu İbrām: Babası imam olduğu için verilmiş. (K.K.26)

İmamōlu: Dedesinin dedesi imam olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.14)

Kelā İbrām (Kel Ağa İbrahim): Babalarının başının üst kısmında saç olmadığı için babasından dolayı bu lakap verilmiş. (K.K.26)

Köse Molla: Sülalesinde molla olduğu için verilmiş. (K.K.24)

Molla Gadir: Dedeleri molla olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.6)

Paşaların Āmed: Sülalesine “Paşalar” dendiği için kendisine bu lakap verilmiş. (K.K.27)

Sinan Halil: Halil'in dedesine sanatkâr ve çok hünerli olduğu için Mimar Sinan'ın adı lakap olarak verilmiş. Yöredeki herkes tarafından Halil de dedesinin lakabıyla anılmaya başlanmıştır. (K.K.26)

Sinan İsmil: İsmail'in babasının adı “Sinan” olduğu için ona bu lakap verilmiş. (K.K.6)

Sökük Hasan Mustafa: Dedesi, elbiselerin dikilen yerlerini eliyle sürekli söktüğü için “Sökük Hasan” denmiş. Oğlu Mustafa'ya da dedesinin lakabı verilmiş. (K.K.50)

Şerifō: Dedesinin adı Şerif olduğundan “Şerif oğlu” anlamında bu lakap verilmiş. (K.K.21)

Şerlō Āmed: Babasına “Şerlō (Şehirli)” dendiği için kendisine de bu lakap verilmiş. (K.K.16)

Topallān Garib: Sülalesine “Topallā (Topallar)” dendiği için kendisine de bu lakap verilmiş. (K.K.20)

Topaşların Memed: Sülalesine “Topaşlar” dendiği için bu lakap verilmiş. (K.K.25)

Yaşarın Memed: Babasının adı “Yaşar” olduğu için lakabını babasının isminden almış. (K.K.19)

Zabit Dede: Dedesi zabitlik yaptığı için bu lakap verilmiş. (K.K.26)

Zabitlerin İbrām: Sülalesine “Zabitler” dendiği için kendisine bu lakap verilmiş. (K.K.27)

Kişilerin bağlı olduğu boya ve etnik kökenine bağlı olarak da lakaplar verilmektedir. Fakat bu şekilde lakap vermenin derleme sahamızda çok yaygın olmadığı tespit edilmiştir:

Cerkez Hakkı: Göçmen olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.9)

Gacor Yörüğü: Uşak'tan göç eden Kaçar Yörüklerinden olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.55)

Gayalō İsmil: Yörede Kayalo olarak bilinen Yörüklerden olduğu için verilmiş. (K.K.26)

Gocalō: Gocalo Yörüklerinden olup Kuzuköyü'ne buradan geldiği için bu lakap verilmiş. (K.K.26)

Mācir Gızı (Muhacir Kızı): Göçmen olduğu için verilmiş. (K.K.53)

Yörük Gızı: Yörük olduğu için verilmiş. (K.K.53)

Lakaplar daha önceden yaşanılan yere bağlı olarak da verilmiştir. Bir yerden başka bir yere herhangi bir sebeple göç eden kişilere daha önceden yaşadıkları

yere, gelin ya da içgüveyi olmadan önce ikamet ettiği yerleşim birimine bağlı olarak bu tür lakapların verildiği görülmektedir:

Aztepeli Fadime: Aztepe Köyü'nden gelin geldiği için verilmiş. (K.K.53)

Doltanlı Ebe: Gördes'in Doltanlı Köyü'nden gelin olarak Bayramşah Köyü'ne geldiği için bu lakap verilmiş. (K.K.18)

Gurtdutanlı Hakkı: Annesi Demirci'nin Kurttutan Köyü'nden gelin olarak Kuzuköyü'ne geldiği için verilmiş. (K.K.27)

Gürcü İbrām: Dedesi Kürcü Köyü'nden içgüveyi olarak Kuzuköyü'ne gelmiştir. Oğlu da babasının bu özelliğinden dolayı bu lakabı almıştır. (K.K.26)

Hoşcalarlı: Hoşcalar Köyü'nden Yeşildere Köyü'ne göç ettikleri için bu lakap verilmiş. (K.K.55)

Kaşıkcılı Ebe: Gördes'in Kaşıkcı Köyü'nden Bayramşah'a gelin olarak geldiği için köyünün adı lakap olarak verilmiş. (K.K.17)

Kaşıkcılı Memed: Gördes'in Kaşıkcı Köyü'nden Bayramşah'a içgüveyi olarak geldiği için köyünün adı lakap olarak verilmiş. (K.K.17)

Malazlı Ebe: Gördes'in Malaz Köyü'nden gelin olarak Bayramşah Köyü'ne geldiği için bu lakap verilmiş. (K.K.18)

Ovalı Memed: Salihli'ye yörede coğrafi yapısından dolayı "Ova" denmektedir. Mehmet, Salihli'nin Poyrazdamları Köyü'nden içgüveyi olarak Bayramşah Köyü'ne geldiği için bu lakap verilmiş. (K.K.17)

Sövelerli İbrām: Gördes'in Söveler Köyü'nden Kuzuköyü'ne geldikleri için bu lakap verilmiş. (K.K.27)

Yakaköylü Memed: Gördes'in Yaka Köyü'nden geldiği için bu lakap verilmiş. (K.K.9)

Yakalı Memed: Gördes'in Yakalı Köyü'nden içgüveyi olarak Bayramşah Köyü'ne geldiği için köyünün adı lakap olarak verilmiş. (K.K.17)

1.1.4. Askerlik Vazifesine Bağlı Olarak Verilen Lakaplar

Askerî herhangi bir mesleği yapan kişilerin unvanlarının, isimlerinin başına ya da sonuna eklenmesiyle ortaya çıkan adlandırmalar çalışma ortamında kullanılırsa lakap değildir. Fakat normal vazifesi olmayıp zorunluluk gereği geçici olarak belirli bir süre herhangi bir görevi yapmak durumunda kalan kişilerin bu vazifelerine bağlı olarak verilen adlandırmaları lakap olarak kabul ederek çalışmaya dâhil ettik. Bu bakımdan askerlik vazifesini çavuş, onbaşı ve jandarma gibi görevlerle ifa edenlere bunlarla ilgili lakaplar verilmesinin yanında askerliğini yaptığı yerle alakalı da lakap verilmektedir. Tespit ettiğimiz lakaplar arasından yedisi rütbeyle ve üçü ise askerliğin yapıldığı yerle ilgilidir:

Amed (Ahmet) Çavuş: Çanakkale Savaşı'nda çavuş olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.51)

Arnavut Dayı: Arnavutluk'ta askerlik yaptığı için verilmiş. (K.K.26)

Çandarma: Askerlik vazifesini jandarma olarak yaptığı için bu lakap verilmiş. (K.K.19)

Çavuş Dayı (K.K.17), Çavuş Hasan (K.K.10), Hilmi Çavuş (K.K.33), Mahmud Çavuş (K.K.19): Askerde çavuşluk yaptığı için verilmiş.

Keşanlı Mustafa: Askerliğini Keşan'da yaptığı için verilmiş. (K.K.25)

Koreli: Kore'de askerlik yaptığı için verilmiş. (K.K.9)

Onbaşı Rıza: Askerliğini onbaşı olarak yaptığı için bu lakap verilmiş. (K.K.19)

1.1.5. Bir Başkasının Lakabının/Adının Verilmesi

Lakap verme geleneği içerisinde örneklerine az rastlanan uygulama, bir kişinin lakabının ya da adının bir başkasına lakap olarak verilmesidir. Derleme sahamızda da bu tür lakap verme geleneğinin çok az olduğunu topladığımız örneklerden yola çıkarak söylemek mümkündür. Fakat burada karıştırılmaması gereken bizim de kıstas olarak aldığımız husus, lakabın aile büyüklerinin/başkasının adının ya da lakabının kendi isminin önüne ya da arkasına eklenmesiyle oluşturulması değil, kendi adının dışında tamamen farklı bir lakabın verilmesidir:

Şakir: Bu adam, 1980'lerde tütün ekip satma işiyle uğraşmış. Tütün sattığı şirketin sahibinin adı "Şakir"miş. Köyde sürekli "Şakir Bey" diye övünerek konuşmuş. Bundan dolayı ona da şirket sahibinin adını lakap olarak vermişler. (K.K.37)

Gazel: Çat Değirmeni Köyü'nde herkes tarafından bilinen meşhur "Gazel" adında at yetiştiricisi olan bir kişi varmış. Bunun da atı olduğu için o kişinin lakabı verilmiş. (K.K.26)

Fuat Bey: Ayvalık'ta restoran işletirken Fuat bey isimli yan komşusunun dükkânında olay çıkmış. Ramazan, bu olayı köyde anlatınca köylüler tarafından "Fuat Bey" lakabı verilmiş. (K.K.58)

1.1.6. Meşhur Kişilere Benzerliği ya da Hayranlığına Bağlı Olarak Verilen Lakaplar

Lakap verme yollarından birisi de meşhur kişilere benzerlik ya da onlara duyulan hayranlıktır. Siyasetçi, şarkıcı, sinema ve tiyatro sanatçısı gibi halk tarafından bilinen meşhur kişilere hem fiziksel olarak hem taklitlerini yaparak hem de tavır ve davranışlarıyla benzeyen ya da bu kişilere hayranlık duyanlara o meşhurla ilgili lakap verilmektedir. Demirci ve yöresindeki derleme sahamızda

bu şekilde lakap verme şekli çok yaygın değildir. Alan araştırmasında bu başlığa uygun dört farklı lakap tespit edilmiştir. Bunlardan birisi din adamı, birisi sinema sanatçı ve ikisi siyasetçidir:

Humeyni: Sakallı, esmer ve İran lideri Humeyni'ye benzediği için bu lakap verilmiş. (K.K.25)

Ceyar Nurullah: Dallas filmindeki kötü karakter Ceyar'a benzediği için bu lakap verilmiş. Kardeşiyle anlaşamadığı için kötü karakter olarak seçilmiştir. (K.K.25)

Corçil: Sima olarak Churchill'e benzediği için verilmiş. (K.K.8)

Ecevit: Bülent Ecevit'e hayranlık duyduğu için verilmiş. (K.K.32)

1.1.7. Veriliş Sebebi Bilinmeyen Lakaplar

Yörede kullanılan lakaplar arasında, çok fazla olmasa da veriliş sebepleri hakkında bilgi temin edilemeyenler de vardır. Bu lakapların bir kısmı hâlâ yaşayan kişilere verilmesinin yanında vefat edenlere ait olanlar da vardır. Kaynak şahıslar arasından bazı lakaplar hakkında tahminde bulunanlar olsa da veriliş sebebi net olarak bilinemediği için bu bilgilerin yazılmaması hususunda görüş beyan ettiler. Bu nedenle veriliş nedeni bilinmeyen lakaplar herhangi bir açıklama olmaksızın bu başlık altında sıralanmıştır:

Ayan Rıza (K.K.1), Molla Ömer (K.K.1), Cennetin Nurullah (K.K.6), Akbay, Gara Daşak, Cezerō, Kestaneci, Garaböce (K.K.8), Karayel (K.K.10), Dokdor Memed, Kelle Dayı, Hacı Gara (K.K.16), Galeli Efe, Çayır Āşa (K.K.17), Java, Kako (K.K.24), Kel Tāir, Somaklı Gadir (K.K.25), Zobuların Ali, Zobuların Delā (Deli Ağa) (K.K.26), Küçük Memed (K.K.34), Ebi (K.K.51), Ennatik Süleyman (K.K.52), Sarı Yörük (K.K.56), Gök Memed (K.K.57), Paldım Ali (K.K.58), Galiz Hasan, Galet Hafız, Galet Hasan (K.K.59).

1.2. Sülale Lakapları

Sülale lakapları, ailedeki bir kişinin adına ve lakabına, ailenin iş ve uğraşına, ailenin soyadına, ailenin farklı mensubiyetlerine ve fertlerinin ortak özelliklerine bağlı olarak tasnif edilip ele alınmıştır. Yapılan tasnif içerisinde birden fazla başlığa dâhil edilebilecek lakaplar da bulunmaktadır. Bu tür lakapları en yakın çağrışımı yapan başlığa koyma tasarrufunda bulduk:

1.2.1. Ailedeki Bir Kişinin Lakabına Göre Verilen Sülale Lakapları

Sülale lakaplarının yaygın olarak ailenin önde gelen kişilerinin lakaplarından hareketle verildiği görülmektedir. Bu şekilde verilen lakapların daha çok ailenin önde gelen, tanınan erkeklerinin lakaplarına bağlı olarak ortaya

çıktığı tespit edilmiştir. Derleme sahamızda erkeklerin dışında ikisinin de kadınların lakaplarından hareketle verilen sülale lakabı olduğu belirlenmiştir:

Ayancemillē: Ailedeki “Ayan Cemil” adındaki kişiden dolayı verilmiş. (K.K.52)

Belalā: Dedelerinin lakabı “Belal” olduğu için verilmiş. (K.K.47)

Bıyıklıā: Babalarının lakabı “Bıyıklı” olduğu verilmiş. (K.K.40)

Ceyarlā: Ailedeki “Ceyar” lakaplı kişiden dolayı verilmiş. (K.K.25)

Çetelē: Ailedeki “Çete” lakaplı kişiden dolayı bu lakap verilmiş. (K.K.24)

Gadelē: Nenelerine “Gade” dendiği için bu lakap verilmiş. (K.K.35)

Garagulaklā: Ailedeki “Garagulak” lakaplı kişiden dolayı bu lakap verilmiş. (K.K.20)

Goca Yönlē: Dedelerine “Goca Yönl” dendiği için bu lakap verilmiş. (K.K.46)

Gostaklā: Sülalede eskiden “Gostak” lakaplı biri olduğu için verilmiş. (K.K.37)

Gurtdutanlā: Sülaledeki “Gurtdutan Hacı Amed” lakabındaki kişiden dolayı bu lakap verilmiş. (K.K.29)

Hacı Hafızlā: Ailedeki “Hacı Hafız” adıyla bilinen kişiden dolayı bu lakap verilmiş. (K.K.52)

Hacılā: Dedelerine “Hacı” dendiği için sülaleye de bu lakap verilmiş. (K.K.26)

Hatçabey Sülalesi: Dedeleri öldükten sonra eşinin adı Hatice olduğu için sülaleye bu isim verilmiş. Kadın, bey gibi evi geçindirip idare ettiği için “bey” denmiştir. (K.K.18)

Javalā: Ailedeki “Java” lakaplı kişiden dolayı verilmiş (?). (K.K.24)

Kenelē: Ailedeki “Kene Memed” lakaplı kişiden dolayı bu lakap verilmiş. (K.K.13)

Paşalā: Aile reisine “Paşa Dayı” dendiği için bu lakap verilmiş. (K.K.17)

Paşalā: Dedelerinin lakabı “Paşa” olduğu için verilmiş. (K.K.26)

Sinanlā: Sülaledeki “Sinan Halil” lakaplı kişiden dolayı verilmiş. (K.K.26)

Şafaklā: Ailedeki “Şafak Memed Ali” lakaplı kişiden dolayı verilmiş. (K.K.26)

Şıkdıklā: Ailedeki “Şıkdık İsmil” lakaplı şahıstan dolayı verilmiş. (K.K.26)

Tavukçulā: Sülaledeki “Tavukcu” lakaplı kişiden dolayı verilmiş. (K.K.23)

Topallā: Ailedeki dedenin lakabı “Topal” olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.20)

Yavaşlā: Dedelerinin lakabı “Yavaş” olduğu için verilmiş. (K.K.45)

1.2.2. Ailedeki Bir Kişinin İsmine Göre Verilen Sülale Lakapları

Ailede daha önceden yaşamış ya da hâlâ hayatta olan ve genellikle aile reisi/büyüğü olan kişilerin isimlerine bağlı olarak o sülaleye ad verilmektedir. Bu başlıktaki sülale adlarının anılan isme “+lar/ler” çokluk ekinin getirilmesi (Atıflā, Bekirlē vb.) ya da “oğulları” ifadesinin eklenmesiyle (Halilōla vb.) oluşturulduğu görülmektedir:

Atıflā: Dedelerinin adı “Atıf” olduğu için verilmiş. (K.K.49)

Bekirlē: Ebesinin babası olan Bekir, Çanakkale Savaşı’nda şehit olmuş. Sonra Sülale onun adıyla anılmaya başlamış. (K.K.47)

Bekiroğulları: Dedelerinin adı “Bekir” olduğu için verilmiş. (K.K.22)

Hacı Yeşerlē: Sülaledeki “Hacı Yeşer” ismindeki kişiden dolayı verilmiş. (K.K.20)

Hacomarlā (Hacı Ömerler): Ailedeki “Hacı Ömer” olarak bilinen kişiden dolayı verilmiş. (K.K.52)

Halilōla (Haliloğulları): Ailede bulunan “Halil” adındaki kişiden dolayı verilmiş. (K.K.12)

Halitlē: Dedelerinin ismi “Halit” olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.26)

Hatıblā: Kurtuluş Savaşı zamanında köyde imam olarak kalan “Mustafa Hatip” isimli dedelerinden kalma bir lakaptır. (K.K.52)

Nāzımlā: Babalarının adı “Nazım” olduğu için verilmiş. (K.K.26)

Salihlē: Sülalede eskiden “Salih” isminde bir kişi olduğu için verilmiş. (K.K.4)

Şabanlā: Dedelerinin adı “Şaban” olduğu için verilmiş. (K.K.17)

Şakirlē: Babalarının adı “Şakir” olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.25)

1.2.3. İş ve Uğraşa Göre Verilen Sülale Lakapları

Bu başlık altında ailenin genelini ya da bir ferdinin yaptığı iş veya uğraşına bağlı olarak verilen sülale isimleri ele alınmıştır. Ayrıca sülale adlarının sadece günümüzde yapılan meslek ya da uğraşa göre değil, eskiden yapıp da şimdi icra edilmeyen mesleklere bağlı olarak da verildiği görülmektedir:

Abazōla: Eskiden çok fakir oldukları için eşeklerle ilçe dışına nakliyecilik yapmışlar. Zamanla ticareti iyi öğrenip kendileri ailece ticaretle uğraşmaya başlamışlardır. Ardından ticaret sayesinde çok zengin oldukları için bu lakap verilmiş. (K.K.7)

Avcılā: Dedeleri avcılıkla uğraştığı için verilmiş. (K.K.9)

Börekçilē: Börekçilik yaptıkları için verilmiş. (K.K.8)

Davulculā: Ailede düğünlerde davul çalan kişi olduğu için verilmiş. (K.K.116)

Değmencilē: Eskiden değirmen işlettikleri için verilmiş. (K.K.13)

Demircilē: Demir işiyle uğraştıkları için verilmiş. (K.K.52)

Demircioğulları: Dedeleri demirci olduğu için verilmiş. (K.K.33, 44)

Gadılā: Sülalede kadı olan bir kişiden dolayı bu lakap verilmiş. (K.K.20)

Galaycılā: Dedeleri eskiden kalaycılık yaptığı için bu lakap verilmiş. (K.K.26)

Hamamcılā: Sülalede hamam işleten birisi olduğu için verilmiş. (K.K.9)

Hatıblā: Ailede okumuş, tahsil görmüş ve memur olan kişi çok olduğu için verilmiş. (K.K.24)

Zabitlē: Dedeleri Osmanlı döneminde askerde zabıtlık yaptığı için verilmiş. (K.K.26)

1.2.4. Aile Bireylerinin Ortak Özelliklerine Göre Verilen Sülale Lakapları

Bu başlık altında ele alınan lakapların, aile fertlerinin toplumdaki saygınlığına (Avnilē vb.), eğitim seviyesi yüksek olanların fazlalığına (Ayanlā vb.), boylarının uzun ya da kısalığına (Bacaklā vb.), gözlerinin rengine (Çakırlā vb.), vücut yapılarına (Gocabalā vb.), aynı mesleği icra eden kişinin fazla olmasına (Molla Efelē vb.) ve aile bireylerinin hepsinin çalışkan/hamarat olmasına (İşmanlā vb.) bağlı olarak lakapların verildiği tespit edilmiştir:

Avnilē: Sülalede toplumda sözü dinlenen, hatırı sayılır çok kişi olduğu için verilmiş. Yörede sözü dinlenen kişiye "Avni" adı verilmektedir. (K.K.41)

Ayanlā: Ailede okuyan sayısı çok olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.63)

Bacaklā: Ailedeki bireylerin boyları kısa olduğu için verilmiş. (K.K.26)

Çakırlā: Ailedeki kişilerin gözleri mavi olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.12)

Çilgızlā: Ailenin hepsinin elleri ve yüzleri çilli olduğu için verilmiş. (K.K.21)

Gara Dayılā: Aile genel olarak esmer olduğu için verilmiş. (K.K.12)

Gocabaşlā: Ailedeki kişilerin kafaları genellikle büyük olduğu için sülaleye bu lakap verilmiş. (K.K.7)

Göklē: Ailenin hepsi mavi gözlü olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.24)

İşmanlā: Yaptıkları işlerde çok iyi çalıştıkları için bu aileye işi iyi yapan anlamında bu lakap verilmiş. (K.K.42)

Kelolanlā: Ailenin erkeklerinin başının üstünde saç olmadığı için verilmiş. (K.K.16)

Köselē: Ailedeki erkeklerin sakalları çok çıkmadığı için verilmiş. (K.K.10)

Molla Efelē: Sülalede hoca olan kişi fazla olduğu için verilmiş. (K.K.30)

Sarcalā: Ailenin geneli sarışın olduğu için verilmiş. (K.K.12)

Topaşlā: Genellikle ailenin bireyleri kısa boylu ve şişman oldukları için verilmiş. (K.K.25)

Yenievlilē: Evlerini yeni yaptıkları için verilmiş. (K.K.31)

1.2.5. Soyadına Göre Verilen Sülale Lakapları

Soyadı kanunundan sonra vermeye başlanan bu başlık altındaki sülale lakaplarının yörede çok fazla bulunmadığı tespit edilmiştir. Bir ailenin kullandığı soyadından hareketle verilen sülale lakapları şunlardır:

Akbaylā: Soyadları “Akbeý” olduğu için bu lakap verilmiş. (K.K.55)

Demirlē: Soyadları “Demir” olduğundan verilmiş. (K.K.39)

1.2.6. Mensubiyete Bağlı Olarak Verilen Sülale Lakapları

Bu başlık altındaki sülale lakapları, ailenin göç ettiği yerin adına (Alaşehirlilē vb.), ailedeki bir kişinin içgüveyi olarak geldiği yerin ismine (Kürçülülē vb.), ailenin bağlı olduğu kökene (Gayalolā vb.) ve dinî gruba (Dedelē vb.) bağlı olarak verilmiştir:

Alaşehirlilē: Konya'nın Alaşehir ilçesinden geldikleri için verilmiş. (K.K.14)

Dedelē: Alevî oldukları için verilmiş. (K.K.9)

Gayalolā: Kayalo Yörüklerinden olduğu için verilmiş. (K.K.26)

Kayranokculā: Kayranokçular Köyü'nden Kılavuzlar'a göç ettikleri için verilmiş. (K.K.33)

Kürçülülē: Dedeleri Kürcü Köyü'nden içgüveyi olarak geldiği için verilmiş. (K.K.26)

Sövelē: Gördes'in Söveler Köyü'nden Kuzuköyü'ne geldikleri için verilmiş. (K.K.26)

1.2.7. Veriliş Sebebi Bilinmeyen Sülale Lakapları

Derleme yaptığımız yerlerde veriliş sebebi görüşme yaptığımız kaynak kişiler tarafından bilinmeyen sülale lakapları da bulunmaktadır. Tespit ettiğimiz bu başlık altındaki sülale lakapları şunlardır:

Kuşoğulları, Yiyenlê (K.K.1), Emiroğulları (K.K.4), Baldanlâ (K.K.7), Bebişlê, Daguldugullâ, Dıngalaklâ (K.K.8), Tekelê, Tokdorlâ (K.K.10), Papalâ (K.K.12), Çayırclâ, Tingillê, Yanşalâ (K.K.14), Keskinlê, Meyinoğulları (K.K.16), Haco Sülalesi (K.K.19), Zeybeklê (K.K.20), Pekmezcioğulları, Şerifoğulları, Yalancılâ (K.K.24), Ceblelê, Çıkılâ (K.K.25), Garaoğullâ (K.K.31), Ayvazoğulları (K.K.38), Tabakoğulları (K.K.39), Kaytazlâ, Ayazlâ (K.K.53), Böcü Sülalesi, Paşalâ (K.K.55), İkizoğulları (K.K.59), Cellê (K.K.63), Garahlâ (K.K.64), Hasıblê (K.K.65).

Sonuç

Yapılan alan araştırması sonucunda Demirci'de lakap verme geleneğinin hâlâ canlı bir şekilde devam ettiği gözlemlenmiş ve ilçe merkezine nazaran mahallelerde daha yaygın olduğu tespit edilmiştir. Küçük yerleşim yerlerinde kişilerin birbirlerini daha iyi tanımaları, aynı ortamda çok sık yer almaları, apartman kültüründen uzak bulunmaları, kahvehane ve kafe gibi alternatif ortak mekânların az olması, tarım işlerinde imece usulü gibi yardımlaşmaya dayalı uygulamaların hâlâ yapılması sonucunda samimiyet ve kaynaşmanın fazlalığı, dışarıdan göçün çok nadir olması, yerleşim yerinin nüfusunun fazla olmaması gibi etkenler lakap verme geleneğinin kırsal kesimdeki mahallelerinde şehir merkezinden daha yaygın şekilde devam etmesinde etkili olmuştur.

Demirci merkez ve kırsal kesimdeki uzak mahallelerinde lakapların hem kişiye hem de sülaleye verildiği görülmektedir. Kişiye özgü lakaplar; iş ve uğraş, fizikî özelliklere, fiziksel engelle, maddî duruma, karakteristik özelliklere, yaş, bilgi ve tecrübeye, başından geçen bir olaya, mensubiyete, askerlik vazifesine, bir başkasının adının/lakabının verilmesine, meşhur kişilere benzerlik ya da hayranlığa göre verilmektedir. Sülale lakaplarının; ailedeki bir kişinin lakabına ya da adına, iş ve uğraş, aile bireylerinin ortak özelliklerine, soyadına ve mensubiyete bağlı olarak verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca hem kişi hem de sülale lakapları arasında verilmiş sebebi bilinmeyenler de vardır.

Yörede lakap vermenin sadece erkekler arasında değil kadınlar arasında da yaygın olduğu görülmektedir. Derleme esnasında kadınlardan çok fazla bilgi alınamamasına rağmen mevcut kaynak kişilerin ifadeleri ve elde edilen lakaplar bu görüşü destekler niteliktedir.

Elde edilen lakaplar, yöre halkının birbirleriyle sıkı ve samimi ilişkilerinin olduğunu, kişilerin yaşanan olaylar ve durumlar karşısında gözlem ve değerlendirme kabiliyetinin ne kadar güçlü olduğunu, lakap verirken seçilen ifadelerin kişinin karakter ve mizacıyla ne derece uyumlu olduğunu göstermesi bakımından ayrıca önemlidir. Bu da kişilerin yaratıcılık ve mizahî yönlerinin ne kadar iyi olduğunu ayrı bir göstergesidir.

Verilen lakapların temel işlevlerinin methetmek/yüceltmek, küçük düşürmek, tarif etmek/tanıtmak ve nesiller arasında bağ kurmak olduğu görülmektedir. Herhangi bir olay ya da durum karşısında toplum ya da kişi tarafından verilen ve lakabı alanın hoş karşılamadığı küçük düşürücü işlevi olan lakaplar diğerlerine nazaran çok yaygın değildir. Özellikle methetmek/yüceltmek, tarif etmek ve tanıtmak maksadıyla verilen lakapların daha çok olduğu belirlenmiştir.

Demirci merkez ve kırsal kesimdeki mahallelerinde yapılan bu araştırmanın yöre için bir başlangıç olması, zamanla diğer yerlerde de bu konuyla ilgili derleme çalışmalarının devam etmesi elzemdir.

KAYNAKÇA

- AKDAĞ, Ömer (2015). “Çeşmelisebil’de Lakaplar ve 1934 Lakap Kanunu”, *Tarih, Kültür, Sanat, Turizm ve Tarım Açısından Uluslararası Sarayönü Sempozyumu (24-26 Ekim 2014 Konya) Bildiri Kitabı*, Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları: 8, ss. 725-734.
- AKSAN, Doğan (2003). *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Cilt: 1-2-3, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ATSIZ, Bedriye (1984). “Lâkaplar”, *Tarih ve Toplum Aylık Ansiklopedik Dergi*, Kasım, Sayı: 11, ss. 26-28
- BİLGİ, Necdet vd. (2016). *Manisa Kent Rehberi*, Manisa: Manisa Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- BOYRAZ, Şeref (1998). “Lakaplar Konusunda Bazı Dikkatler ve Bir Yöre Örneği”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı: VII, ss. 107-138.
- BOZKURT, Nebi (2003). “Lakaplar”, *İA*, Cilt: 27, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, ss. 65-67.
- ÇOŞAR, Asiye Mevhibe (2003). “Trabzon’da Kullanılan Lakaplar Üzerine Bir Derleme/Değerlendirme”, *TDAY-Belleten*, Cilt: 1, ss. 27-40.
- EKİNCİ, Ramazan (2014). *Uşşâkizâde Hasib’in Zeyl-i Şakâiki (İnceleme-Metin-Dizin)*, Basılmamış Doktora Tezi, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ERCİLASUN, A. Bican vd. (1991). *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- EROL ÇALIŞKAN, Seher Şerife (2016). “Türk Folklorunda Lâkap Verme Geleneği: Bartın Örneği”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 3, ss. 103-126.
- ERSÖNMEZ, Mesut (2011). *Demirci’de Sözcükler*, Demirci: Demirci Belediyesi.
- KESKİNKILIÇ, Esra (2014). “Sultani Lakaplar (veya Devletlü ve Saadetlü Lakaplar)”, *Acta Turcica*, “Kültürümüzde İsim”, ed: Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun, Yıl: VI, Sayı: 1-1, Ocak, ss. 1-22.

- Komisyon (2009). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KÖSE, Nerin (2004). "Marmaris'te Soy-Sülale Adları Üzerine", *Muğla Kitabı*, hzl: Ali Abbas Çınar, İzmir: Printer Ofset, ss. 269-280.
- Nizamülmülk (2014). *Siyasetname*, çev: Nizamettin Bayburtlugil, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- OĞUZ, Şükran ve İsmail OĞUZ (2008). "Lakap Verme Geleneğinde Manisa İli Demirci İlçesi Örneği", 38. ICANAS 10-15 Eylül 2007, *Ankara/Türkiye Bildiriler: Edebiyat Bilimi Sorunları ve Çözümleri*, 3. Cilt, Ankara: AKDITYK Başkanlığı Yay., ss. 1127-1139.
- ÖGER, Adem (2014). "Avanos Yöresinde Lakaplar ve Bir Soyağacı Örneği", *Avanos Sempozyumu Bildirileri 23-25 Ekim 2014*, Ankara: Avanos Kaymakamlığı, ss. 33-46.
- ÖRNEK, Sedat Veyis (1973). *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÖZDEMİR, Seyhan ve Ramazan ERDEM (2016). "Akademik Örgütlerde İdarî Personel Arasında Kullanılan Lakap Üzerine Bir Çalışma", *V. Türkiye Lisanüstü Çalışmaları Kongresi-Bildiriler Kitabı I*, 12-15 Mayıs, Isparta, ss. 185-196.
- ÖZKAN, Nevzat (2016). "Adlandırma Yöntemi Olarak Lakaplar ve Büyükkışla'daki Örnekleri", *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu 05-07 Mayıs 2016 Bildiri Kitabı*, Cilt: 3, ss. 180-189.
- PAÇACIOĞLU, Burhan (1997). "Yiğit Namıyla Anılır", *Altıncı Şehir Sivas*, Yıl: 1, Sayı: 2, Nisan-Haziran, ss. 20-22.
- SAKAOĞLU, Saim (2001). *Türk Ad Bilimi I Giriş*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Ansiklopedisi*, Ankara: Milli Eğitim Yayınları, 1975, ss. 355-356.
- http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_ttas&view=ttas&kategori=derlay&kelime1=zaar (20.06.2017)
- USTAOĞLU, Murat (1986). "Kayseri'deki Lakaplar Üzerine", *Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Yıl: 9, Sayı: 87, Ocak, ss. 30-31.
- YALDIZKAYA, Ömer Faruk (2014). "Emirdağ'da Lakaplar Üzerine Bir İnceleme", *Acta Turcica*, "Kültürümüzde İsim", ed: Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun, Yıl: VI, Sayı: 1-1, Ocak, ss. 1-16.

KAYNAK KİŞİLER¹

¹ Kaynak kişilerin künyeleri "adı, soyadı, doğum tarihi, eğitim durumu, mesleği ve ikamet adresi" sıralamasıyla verilmiştir. Metin içerisinde ise gönderme yapılan kaynak kişiler "K.K.1" örneğinde olduğu gibi kısaltılarak verilmiştir.

- K.K.1:** Kadri Demirkol, 1957, Ortaokul, Esnaf, Demirci/Manisa.
- K.K.2:** Halil Bilgin, 1943, İlkokul, Çiftçi, Demirci/Manisa.
- K.K.3:** Tahsin Günseren, 1957, Ortaokul, Çiftçi, Minnetler Mah.-Demirci/Manisa.
- K.K.4:** Sinan Yılmaz, 1991, Yüksekokul İlahiyat, Muhasebeci, Demirci/Manisa.
- K.K.5:** Rıza Karakulak, 1965, Ortaokul, Halı Dokuma Ustası, Karnışıklar Mah.-Demirci/Manisa.
- K.K.6:** Metin Çetin, 1975, Lise, Muhasebeci, Demirci/Manisa.
- K.K.7:** Mehmet Sami Bilgin, 1938, Ortaokul, Emekli, Demirci/Manisa.
- K.K.8:** Hakan Filiz, 1974, Lise, Esnaf, Demirci/Manisa.
- K.K.9:** İbrahim Filiz, 1969, Ortaokul, Esnaf, Demirci/Manisa.
- K.K.10:** Halil İbrahim Yıldız, 1948, Üniversite, Emekli Öğretmen, Demirci/Manisa.
- K.K.11:** Muzaffer Çetinkaya, 1955, İlkokul, Emekli Memur, Demirci/Manisa.
- K.K.12:** İsmail Akkuzu, 1942, Okur-yazar, Emekli/Çiftçi, Akdere Mah.-Demirci/Manisa.
- K.K.13:** Ersin Gök, 1970, Üniversite, Öğretmen, Mahmutlar Mah.-Demirci/Manisa.
- K.K.14:** Mehmet Akın, 1945, İlkokul, Esnaf/Kahvehane İşletmecisi, Mahmutlar Mah.-Demirci/Manisa.
- K.K.15:** Hilmi Bağcı, 1943, İlkokul, Esnaf/Emekli, Mahmutlar Mah.-Demirci/Manisa.
- K.K.16:** Mustafa Kaya, 1958, İlkokul, Esnaf, Mahmutlar Mah.-Demirci/Manisa.
- K.K.17:** Tahir Çetin, 1928, Okur-yazar, Çiftçi, Bayramşah Mah.-Demirci/Manisa.
- K.K.18:** Hatice Akın, 1955, Okur-yazar, Ev Hanımı, Bayramşah Mah.-Demirci/Manisa.
- K.K.19:** Ali Akkuzu, 1964, Üniversite, Öğretmen, Merkez-Muğla.
- K.K.20:** Garip Topal, 1962, Ortaokul, Esnaf, Hırkalı Mah.-Demirci/Manisa.
- K.K.21:** Arif Topal, 1974, İlkokul, Çiftçi, Hırkalı Mah.-Demirci/Manisa.
- K.K.22:** Nurullah Yaşar, 1975, Ortaokul, Çiftçi, Hırkalı Mah.-Demirci/Manisa.
- K.K.23:** Mahmud Göde, 1958, Çiftçi, İlkokul, Hırkalı Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.24: Hasan Hüseyin Gök, 1947, Okur-Yazar, Emekli, Hırkalı Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.25: Mustafa Gencil, 1974, Yüksekokul, Esnaf, Çataloluk Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.26: İbrahim Tosun, 1945, İlkokul, Emekli/Çiftçi, Kuzuköyü Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.27: Hakkı Uçar, 1947, İlkokul, Emekli, Bayraklı/İzmir.

K.K.28: İsmail Er, 1939, İlkokul, Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.29: Ahmet Ceylan, 1934, İlkokul, Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.30: Ramazan Emre, 1955, İlkokul, Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.31: İbrahim Aslan, 1942, İlkokul, Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.32: Muammer Ceylan, 1962, Yüksekokul, Emekli İmam, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.33: Hilmi Ersöz, 1946, İlkokul, Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.34: Halil İbrahim Ceylan, 1954, İlkokul, Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.35: İlyas Kula, 1943, İlkokul, Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.36: Mustafa Şengör, 1949, İlkokul, Emekli/Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.37: Nevzat Türkmen, 1954, İlkokul, Emekli/Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.38: Hüseyin Çetin, 1958, İlkokul, Demir-Doğrama Ustası, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.39: Yahya Karademir, 1975, İlkokul, Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.40: Nurullah Özcan, 1961, İlkokul, Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.41: Hüseyin Özcan, 1973, İlkokul, Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.42: İsmail Yangın, 1955, İlkokul, Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.43: Hüseyin Ali Bozyiğit, 1970, İlkokul, Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.44: Mehmet Hilmi Aslan, 1963, İlkokul, Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.45: İsmail Yayılğan, 1968, İlkokul, Hizmetli, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.46: Şerafettin Durmaz, 1947, İlkokul, Emekli/Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.47: Mehmet Öncü, 1961, İlkokul, Çiftçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.48: Kasım Kızılkaya, 1963, İlkokul, Çiftçi, Kuzuköyü Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.49: Akif Karasaç, 1978, İlkokul, Kaynak Ustası/Esnaf, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.50: Mustafa Yayılğan, 1950, İlkokul, Esnaf, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.51: Ahmet Özer, 1971, İlkokul, Esnaf, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.52: Mahmut Öncü, 1961, Lise, Emekli Bekçi, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.53: Hediye Çetin, 1965, İlkokul, Ev Hanımı, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.54: Nurullah Çetin, 1962, Yüksekokul, İmam, Kılavuzlar Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.55: Yusuf Aydemir, 1975, Lise, İmam, Yeşildere Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.56: Kazım Yıldırım, 1947, İlkokul, Çiftçi, Çanakçı Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.57: Emin Can Sarıkaya, 2002, Lise (devam), Öğrenci, Çanakçı Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.58: Ramazan Şenoğlu, 1964, Ortaokul, Emekli/Çiftçi, Demirci/Manisa.

K.K.59: Mustafa Yıldız, 1967, Okur-Yazar, Çiftçi, Çanakçı Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.60: Mehmet Akkoyun, 1953, İlkokul, Çiftçi, Çanakçı Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.61: Ömer Arslan, 1984, İlkokul, Çiftçi, Çanakçı Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.62: Mehmet Demiröz, 1939, Okur-Yazar değil, Çiftçi, Çanakçı Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.63: Mehmet Karakaya, 1963, İlkokul, Çiftçi, Kovancı Mah.-Demirci/Manisa.

K.K.64: Veysel Karakaya, 1955, İlkokul, Çiftçi, Kovancı Mah.-Demirci/Manisa

K.K.65: Ali Yüksel, 1966, Lise, İmam, Kovancı Mah.-Demirci/Manisa